

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Historie obuvi a kostýmů aneb Jak to
všechno začalo

Vytvoření objektu na téma Botičky

History shoes and costumes or how
it all started

Creation of the object on the theme of Shoes

Vypracovala: Bc. Lenka Oberreiterová
Vedoucí práce: doc. Lenka Vojtová Vilhelmová, akad. mal.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury, které jsou uvedeny v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 29. 4. 2017

.....
Lenka Oberreiterová

Poděkování:

Především bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce, doc. Lence Vojtové Vilhelmové, akad. mal. za pomoc, trpělivost, skvělé nápady a rady. Bez ní by tato práce vznikala velmi těžko.

Také bych chtěla poděkovat své rodině a příteli Tomášovi za psychickou podporu po celou dobu studia a víru v to, že vše nakonec zvládnu.

Abstrakt

Diplomová práce sestává ze dvou částí - teoretické a praktické. Teoretická část se zaměřuje na historii obuvi a kostýmů, především v období gotiky. Praktická část prezentuje vytvořený objekt pod pracovním názvem: Botičky.

Klíčová slova

Obuv, móda, historie, objekt

OBERREITEROVÁ, Lenka. *Historie obuvi a kostýmů aneb Jak to všechno začalo. Vytvoření objektu na téma Botičky*. České Budějovice 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Lenka Vojtová Vilhelmová

Abstract

The thesis consists of two parts - theoretical and practical. The theoretical part is focuses on the history of shoes and costumes, especially during the Gothic period. The practical part presents the created object under the working name: Shoes.

Keywords

Footwear, fashion, history, object

Obsah

Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HISTORIE OBUVI A KOSTÝMŮ ANEB JAK TO VŠECHNO ZAČALO.....	11
1.1 ODÍVÁNÍ V OBDOBÍ GOTIKY.....	17
1.1.1 Počátky evropského gotického oděvu	17
1.1.2 Diferenciace oděvu podle stavů	18
1.1.3 Jednotlivé druhy oděvů a jejich následný vývoj u vznešených žen	22
1.1.4 Nejčastěji používané materiály.....	26
1.2 OBUV V OBDOBÍ GOTIKY	28
1.2.1 Počátky gotické obuvi.....	29
1.2.2 Druhy gotické obuvi podle postavení ve společnosti	29
1.3 ROZVOJ ŘEMESLA	36
1.3.1 Cechovní systémy jako silná sdružení s přísnými pravidly.....	38
1.3.2 Ševcovské dílny a nástroje, které se ke zpracování obuvi používaly	40
1.3.3 Materiály využívané k výrobě obuvi a jejich zpracování.....	44
1.4 OBUV NA OBRAZECH GOTICKÝCH UMĚLCŮ	47
2 INSPIRACE PRO SOUČASNÉ MÓDNÍ TVŮRCE.....	51
II. PRAKTICKÁ ČÁST	57
3 OBJEKT: ANDĚLSKÉ BOTIČKY	58
3.1 Inspirační zdroje k výslednému objektu.....	58
3.2 Realizace a výtvarné pojetí	60
Závěr	63
Seznam použitých zdrojů.....	65
Seznam příloh	67
Slovníček pojmů z oboru oděvnictví a obuvnictví.....	68
Obrazové přílohy k teoretické části.....	70
Zdroje příloh k teoretické části.....	87

Obrazové přílohy k praktické části.....	89
Zdroje příloh k praktické části.....	92
Náhledy k tvorbě praktické části.....	93

Úvod

Ve všech historických vývojových etapách bylo odívání spolu s obuví nedílnou součástí kultury národa. Byly obrazem životního stylu této kultury, ale i společenského postavení jednotlivých vrstev, schopnosti a také zručnost a ekonomické zdatnosti. Zpočátku plnily ochrannou funkci, posléze i společenskou. Stejně jako architektura, sochařství, malířství a další disciplíny i odívání a obuv byly významnou součástí života. Právě tyto obory jsou dnes důležitým svědectvím o tom, co se dříve nosilo. Nejdůležitější informace nám poskytuje právě historická technologie¹ zabývající se technologií malířství, sochařství a grafiky z historického pohledu. Zajímá se o jednotlivá období a proměny, kterými umění procházelo. Je důležitým nástrojem poznání skrze umělecké práce, obrazy, reliéfy, sochy a další artefakty, které zachycují, co lidé dříve nosili a jak se oděv spolu s obuví vyvíjely. A právě na tuto oblast se ve své diplomové práci zaměřuji.

Oděvní návrhářství je v dnešní době vyhledávaným oborem, se zastoupením na vysokých školách. Jednou z možností je studium na Technické univerzitě v Liberci, obor Textilní a oděvní návrhářství, či na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, obor Design. Obory nabízejí studentovi několik možností budoucího uplatnění. Je tedy zřejmé, že oděvní návrhářství je důležitým odvětvím a je mu věnována patřičná pozornost.

Hlavním cílem diplomové práce je získat přehled o obuvi od jejích počátků, a především v době středověku, přesněji v gotice. Zpočátku se zaměřuje na Francii, místo, kde lze podle historických pramenů najít její základy. Následně se zaměří na ostatní země, které gotické módě podléhaly, zaměřuje se na obuv komplexně. Není opomenut ani oděv v jeho počátcích i v samotné gotice. Vzhledem k tomu, že tyto dva obory jsou spolu velmi úzce spjaty, reagují a odkazují na sebe, je důležité uvést jejich počátek jako jeden celek.

První část se soustřeďuje na počátky odívání a obuvi souborně. Kapitola nás zavádí do doby temných a chladných jeskyní pravěkých lovců, kteří se oblékali

---

¹ [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník*. Praha: Academia, 1997. s. 131.

do kůže zvěře, již ulovili. Seznámí s tím, jak se kůže ze zvířat zpracovávala a jaké další prostředky k vytvoření oděvu se postupně naskýtal. S tím souvisí první obutí vůbec. Lovci na svých výpravách potřebovali pokrýt chodidlo pro lepší chůzi v nepříznivé přírodě, k čemuž rovněž využívali kůži. Od pravěku nás následně zavede k oděvu egyptskému či například krétskému. Zde došlo v odívání i obuvi ke značnému pokroku, zejména s ohledem na odlišné klimatické podmínky. Lidé se už nezahalovali pouze z praktických důvodů, nýbrž estetických, společenských a poprvé se zde také ukazuje rozdílné postavení jednotlivých vrstev obyvatelstva.

Následné části se již věnují oděvu a obuvi v období gotiky odděleně. Tedy popisují počátky evropského gotického oděvu, zejména ve Francii. V tuto dobu bylo odívání ovlivněno mnoha faktory. Měnil se způsob života, prohlubovala se vzdělanost, rozvíjelo se rytířství. To mělo za následek několik změn. Oděv se měnil a značně diferencoval. Práce se zabývá jednotlivými druhy oděvů z hlediska postavení ve společnosti a přesně popisuje vývoj jednotlivých kusů oděvu vznešených žen, které byly v popředí zájmu. Nebudou opomenuty ani materiály, ze kterých byly oděvy zpracovány.

Dále se práce věnuje samotné obuvi. Důraz bude kladen na jednotlivé druhy obuvi, jejich rozlišení podle společenského postavení, druhy používaných materiálů a také jejich zpracování. Se zpracováním samozřejmě souvisí řemeslo. To v Čechách zaznamenalo rozkvět především s nástupem Karla IV. na trůn a také silnými vazbami na Francii. Práce se tedy zaměří na vznik jednotlivých cechů v naší zemi. Nastíní fungování těchto cechů, podmínky, v jakých ševci pracovali, a také pravidla, jimž podléhali. K obuvi patří i to, co jejímu prodeji předcházelo. Práce tudíž zaznamenává i výrobu obuvi, popisuje ševcovské dílny a nástroje, bez nichž by k finálnímu produktu švec nemohl dojít. Popisuje materiály k jejímu zpracování. Vzhledem k oblíbenosti kůže v této době se zaměří i na řemesla, která kůži zpracovávala.

Jelikož odívání a především obuv, na kterou je tato část zaměřena, byly znakem kultury, módních trendů a proměn ve společnosti, zachytili ji umělci i na uměleckých dílech, zejména malíři. Obrazy dodnes fungují jako nezvratitelná dokumentace stylu, střihů, barev, a právě proto se bude zvláště věnovat umělcům, již působili v hlavních centrech gotického malířství, v Itálii, Francii, Nizozemí a v neposlední řadě i Česku. Jednotlivé státy se navzájem ovlivňovaly, působily na sebe, což měly na svědomí zejména křižácké výpravy, cestování

umělců a řemeslníků. To byly důvody, proč se spektrem nejen obrazů, ale i kodexů, rytin a dalších artefaktů od sebe obuv moc nelišila. V této části bude kladen důraz na popis obuvi na památkách surčením jednotlivých vrstev obyvatelstva.

Poslední kapitola se věnuje současným tvůrcům obuvi. Budou patrné změny na třech vybraných typech obuvi - sandálech, botách se špicí a platformách. Jak vznikly a jakou prošly proměnou. Vše bylo vymyšleno v minulosti, a ačkoli se obuv neustále vyvíjí a podléhá společenským a ekonomickým změnám společnosti, zjistíme, jak současní návrháři čerpají z minulosti, odkazují k ní a jako tehdy i dnes se inspirují vším, co je obklopuje. Dokladem jsou i slova Pierra Hardyho, francouzského obuvního designéra.

„Protože nejsme v období skutečné inovace, musíte být jiní a zároveň... být stejní. Nový způsob je kombinovat prvky z minulosti s novými rozměry.“²

Pierre Hardy

---

² COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. Euromedia Group, k. s. – Ikar. Praha, 2015. 256 s. ISBN 978-80-249-2618-6, s. 8.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE OBUVI A KOSTÝMŮ ANEB JAK TO VŠECHNO ZAČALO

Abychom pochopili, kdy se začalo lidstvo samo odívat, museli bychom se vrátit na samý počátek civilizace, do doby pravěku, konkrétněji doby kamenné, paleolitu. Lidé žili na okraji velkých ledovců, které pokrývaly většinu kontinentu. Hlavním důvodem, proč se lidé začali oblékat, bylo udržet se v teple. S vývojem mozku a tělesných proporcí vznikl přibližně před 40 000 lety homo sapiens, člověk rozumný.³ Tento člověk si začínal uvědomovat, že lovná zvěř mu nemusí sloužit pouze jako potrava, ale může využít i její kůže, a tak vznikly první kožešiny vůbec. S tím přišlo i několik problémů z hlediska zpracování. Kůže po vyschnutí tvrdla a stávala se nepoddajnou, tudíž se hledaly způsoby, jak ji naopak zachovat tvárnou a poddajnou. Kůže se žvýkala, střídavě smáčela a vysoušela, poklepávala paličkami, či se do ní vtíral tuk a olej. Největším objevem bylo položení kůže do roztoku z kůry dubu a vrby. Posléze se z kůže stal trvale poddajný a voděodolný materiál, který šlo řezat a dále tvarovat.⁴ Okraje se z počátku spínaly vším, co příroda nabízela. Využívaly se větvičky, různé kůstky, trny a nakonec jako velký objev i kostěné jehly. Z přírody čerpali, i pokud šlo o pravěké ozdoby. Svě oděvy zdobili lasturami, peřím, zuby, kostmi zvířat a plody. Většina z těchto ozdob měla i svou funkci, ať magickou či estetickou.⁵

Ovšem tomuto člověku nešlo pouze o pokrytí těla, ale i chodidel. Člověk byl zcela závislý na tom, co mu poskytovala příroda. To znamená, že vzhledem k neustálému pohybu se při svých výpravách za potravou potřeboval ochránit. Záznamy uvádějí, že se vzal kus zbylé kůže, otočený chlupem dovnitř. Na ten si člověk umístil chodidlo a kolem kotníku postupně vytvaroval okraje. Avšak tyto kraje bylo nutné něčím zpevnit. Předpokládá se, že se řemínek upevnil ke kůži pouhým bandážováním nebo pomocí malých dírek, které se prorazily do kůže podél obvodu chodidla. K tomu stačil jen pazourek na řezání kůže a bodec. Následně se jím kůže proděravěla a k chodidlu připevnila řemínkem.⁶

---

³ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 8.

⁴ [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 8.

⁵ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 11-12.

⁶ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 14-15.

Avšak ve zpracování obuvi byly podobně jako při výrobě kožešiny značné nedostatky, tudíž se musela často obměňovat. Nečiněná kůže zahrňovala, zůstávaly na ní zbytky masa a lámala se. I zde bylo nutné kůži různě namáčet a potírat tukem.⁷ Miroslava Štýbrová uvádí, že: „V individuálních sídlištích byly nalezeny rozvité zvířecí lebky tak, aby se dal vyjmout mozek, který se používal při vydělání kůži tukem, a objeveny byly také zbytky rostlinných třísliv.“⁸ Dá se tedy předpokládat, že ke zpracování usní mohly být skutečně určeny. S postupným zdokonalováním obuvi se zlepšovaly i nástroje. Dochovalo se několik nástrojů, jež byly při výrobě obuvi nepostradatelné, ať už se jednalo o nástroje z kostí, parohů, klů či o kostěná sídla. Vzniklo primitivní koželužství.⁹

Střední doba kamenná zaznamenala značný pokrok ve výrobě a zpracování materiálů. V době mezi lety 9 000–5 000 př. n. l. se z člověka lovce stal člověk zemědělec.¹⁰ Obuv se v tuto dobu vyráběla ze stromového lýka a pruhů kůry. Až na několik málo výjimek se však pravěká obuv téměř nedochovala.¹¹ Jedním z mála dochovaných artefaktů ukazuje Ötziho obuv tzv. „ledového muže“. Toho našli roku 1991 norimberští turisté při sestupu z hory Finailspitz do Hauslabova sedla v jižním Tyrolsku. Mrtvola byla velmi dobře mumifikována (vysušená větrem a konzervována ve ledovci). Obuv byla vyrobena z medvědí a jelenicové usně, přičemž síťovinu tvořilo lipové lýčí. Patrně šlo o speciální obuv, jež sloužila k výstupu člověka do hor.¹² (viz Přílohy II., obr. 1)

Zdokonalením rovněž prošly nástroje. Tlustší jehly byly vyrobené z kostí velkých zvířat, tenké z kostí ptáků. Štěpiny těchto kostí následně člověk obrousil dokulata a na jednom z konců vytvořil jakési očko. Takto vlastně vznikla první jehla.

(viz Přílohy II., obr. 2-3) Ta sloužila především k sešívání jednotlivých částí materiálu pomocí zvířecích šlach.¹³ Rovněž objevili, že stvoly některých rostlin

---

⁷ [Srov.] KUBELKA, Václav. *Zpracování kůže v dějinách lidstva I*. 1. vyd. Brno: Technická hlídka koželužská, 1947. s. 11.

⁸ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 15.

⁹ [Srov.] tamtéž, s. 15.

¹⁰ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 9.

¹¹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 16.

¹² [Srov.] tamtéž, s. 17.

¹³ [Srov.] ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1955. s. 8.

lze třepit na pružná a pevná vlákna. Proužky těchto vláken se namáčely, zpracovaly paličkou, slisovaly a poté se rovnaly těsně vedle sebe nebo s malým překryvem na rovný podklad. Napříč se kladly další vrstvy a nakonec, po slisování vrstev dohromady, vznikla tkanina. Používala se i srst zvířat, například lamy či alpaky. Výsledný výrobek se posléze zpracovával na tkalcovském stavu.¹⁴

Nejjednodušším způsobem bylo v podstatě zabalit pas člověka do látky, čímž vznikl sarong neboli primitivní forma sukně. Tento způsob je také známý jako indonéský národní oděv. Později byl další kus látky spuštěn přes ramena a připevněn tam, kde se nachází fibulae.¹⁵ Oděvy tohoto druhu se objevovaly u Egypťanů, Asyřanů, Řeků a Římanů.¹⁶

V horkém podnebí údolí Eufratu a Tigridu se používal především len. Šlo o velmi kvalitní plátno, jemné, skoro až průsvitné. Kostým z něj vyrobený byl mnohem lehčí než oděv lidu z Babylonu či Asýrie. Lišil se podle společenských tříd. Poznatky vyplývají ze starých fragmentů sošek, nástěnných maleb a basreliéfů.¹⁷ Vzhledem k extrémnímu suchu, které tuto krajinu provázelo celé věky, se jich dochovalo úctyhodné množství. Ve staré říši, roku 3 200 př. n. l., byl charakteristickým oděvem schenti. Skládal se z tkaného kusu látky svázaného na svém místě páskem.¹⁸ V nejširší vrstvě se používal především jako pracovní oděv, ačkoli většinou lidé pracovali nazí a roušku oblékali především do chrámů. Za králů a hodnostářů byla rouška skládaná, vyztužená i vyšívaná. Její délka, materiál a výzdoba také určovaly společenské postavení.¹⁹ V rámci nové říše, 158 – 1 000 př. n. l., se nosila lemovaná tunika kalasiris.²⁰ Oborový teoretik Petr Tylínek uvádí, že: *„Ženy v oděvu těsně přiléhajícím šitém na míru kalasiris vypadají jako v pouzdře. Jde vlastně o sukni od prsou do půli lýtek, kde živůtek*

---

¹⁴ [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 12.

¹⁵ [Srov.] KHANACADEMY [online]. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://www.khanacademy.org/humanities/medieval-world/latin-western-europe/early-medieval/a/fibulae>, Pozn.: Fibulae neboli lýtková kost byla brož, která se skládala z těla, kolíku a úchytky. Objevovala se především v období raného středověku a jsou jedním z nejčastěji nalezených předmětů v hrobech barbarů.

¹⁶ [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 12-13.

¹⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottův Slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Díl 21. Praha, 1890. s. 531. Pozn. Jde o plochý nebo nízký reliéf.

¹⁸ [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 18.

¹⁹ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 22.

²⁰ [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 12-13.

nahrazují široká ramínka někdy odhalující ňadra."²¹ Jemné prádlo, které používali, mělo své výhody. Egypťané dodržovali vysoké standardy hygieny a jemné prádlo šlo snadněji vyprat a lépe se udržovalo.

Z podobných důvodů si holili hlavy, holá hlava byla i znakem důstojnosti. Při slavnostních příležitostech nosili paruky, vyrobené z přírodních vlasů, lnu, palmového vlákna či levnějšího materiálu, slámy. Z dochovaných fresek je patrné, že oholené hlavy nosily i mladé princezny, kdežto ženy zralé si vlasy nechávaly dorůst.²² V době staré a nové říše byly populární především paruky krátké a panovníci je využívali v kombinaci s plnovousem. Od 18. dynastie se na délce prodlužovaly, přidaly se copánky, třásně a dělené prameny.²³ Z dochovaných děl nadále vyplývá, že Egypťané nenosili žádné klobouky. To, co můžeme spatřit na hlavách faraónů, jsou koruny, které měly dodávat především majestátní vzhled a symbolizovat neomezenou moc. Například z dochovaného výjevu: „*Král Akhenaton a královna Nefertiti*“. Zde jsou rozdělené jako koruna Severu a koruna Jihu. První ve tvaru kroužku, druhá ve tvaru kónické přilby. (viz Přílohy II., obr. 4) Egyptský oděv se postupně začal měnit až v důsledku zahraničních vlivů, ale svůj konzervatismus si nadále udržel alespoň pro různé ceremonie a náboženské obřady.²⁴

Byli i vynikajícími řemeslníky. Kromě sochařů, různých šperkařů či zlatníků se objevovali i zruční obuvníci. Ačkoli se jednalo o civilizaci, jež žila v prostředí s více než příznivým klimatem, obuv opomíjena nebyla. Většina dochovaných artefaktů zobrazuje lid především bosý, ale zachovaly se fresky, které existenci obuvi jednoznačně dokazují, ať už jde o fresku s výrobcem sandálů či nosičem sandálů z Narmerovy palety. (viz Přílohy II., obr. 4-5) V pařížském Louvru je dodnes také uložena sbírka egyptské obuvi obsahující sandály s dřevěnou podešví. Podle těchto artefaktů existují důkazy, že nosili sandály a střevíce ze dřeva, zpracované kůže - usně a rostlinných vláken, a to i mezi běžnou populací.

---

²¹ TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 13.

²² [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 18.

²³ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 14.

²⁴ [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 19.

Nosili i sandály z usně se symetrickou a asymetrickou podešví, která byla připevněna k chodidlu řemínky a motouzy ve tvaru písmene Y nebo T.²⁵

Egyptané kladli důraz zvláště na posmrtný život. V hrobkách vysoce postavených se objevovaly dekorativní sandály, jež byly především symbolem moci, autority a úspěchu. Byly nalezeny i sandály a opánky z papyru, rákosu, esparta²⁶ a palmového listí. (viz Přílohy II., obr. 8) Mezi největší objevy lze jednoznačně zařadit i nálezy z hrobky Tutanchamona. Archeologové zde našli až na 93 párů sandálů. Tři vyrobené z ryzího zlata, jedny z papyru a ostatní pokryté plátkovým zlatem. (viz Přílohy II., obr. 9) Dalším skvostným nálezem se staly sandály z hrobky Pasbachaenniuta I., zdobené okvětními lístky a vyhotovené rovněž ve zlatě. (viz Přílohy II., obr. 7) Svým stříhem působily zvláště. Dosud se objevovaly sandály s jednoduchým vázáním, ale u těchto překrývala obuv nárt ve dvou trojúhelníkových částech spojených dohromady. Tyto a další sandály z ryzího zlata měly zaručovat vstup faraóna mezi bohy.²⁷

František Šnaidr popisuje typickou egyptskou obuv takto: *„Tato obuv se skládala z podešve a řemínků nebo pásků z usní. Jeden pásek vybíhal z podešve mezi palcem a druhým prstem a navazoval na pásky vycházející z patní části podešve. Lze předpokládat, že tato obuv měla již podešve z tuhé usně a řemínky z měkké, poddajné usně.“*²⁸

Dále se nosily oblíbené nákotníky, jimiž si muži a ženy zdobili své nohy. Nákotníky z hrobky krále Pasbachaenniuta I. byly rovněž zhotoveny ze zlata a zdobené ametystem, lazuritem a dalšími kameny. (viz Přílohy II., obr. 10) K ženským nákotníkům se připevňovaly i přívěsky, jež měly majitelku chránit.²⁹

První egyptští křesťané neboli Koptové nosili sandály, střevíce a holínky. Sandály měly opět symetrickou či asymetrickou podešev se zlatým zdobením či rytými ornamenty. Používaná useň byla měkká a zbarvená ve výrazně červené,

---

²⁵ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 28.

²⁶ DICTIONARY. <http://www.dictionary.com/> [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.dictionary.com/browse/esparto>, Pozn.: Jedná se o jednoděložní rostlinu z čeledi lipnicovitých, původem ze severní Afriky. Pěstuje se pro tuhá stébla obsahující pevná vlákna.

²⁷ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 26-27.

²⁸ ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1955. s. 11.

²⁹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 28-29.

červenohnědé nebo fialové barvě. Sandály se zpravidla dekorovaly plátkovým zlatem, propracovanými ornamenty ve tvaru spirál, různými krouceninami, geometrickými a vegetabilními motivy. Kolem horního obvodu boty se občas nacházela i kožená paspuka neboli lemovací textilní páska. Tato bota dnes připomíná všem dobře známé baleríny či uzavřenou obuv s názvem slipr.³⁰ Není překvapením, že v této době patřily sandály mezi frekventovanou obuv, zvláště ve vyprahlých oblastech, v nichž se obyvatelstvo pohybovalo. Vždyť jejich pevná podrážka chránila chodidla proti drsnému povrchu a pásy či řemínky, kterými se podrážka připevnila, umožňovaly pravidelnou cirkulaci vzduchu.

Egyptané se řadili mezi zdatné řemeslníky ve zpracování i barvení kůže a využívali to, co jim příroda mohla nabídnout. Kůži činili tukem či tříslovinami z nilské akácie a solemi z kamence. K barvení používali různé stromy a hmyz. Pokud chtěli obuv obarvit nažluto, používali šťávu z granátovníku. Červenou barvu získávali ze středomořského hmyzu červce. Řemeslo se dále vyvíjelo a zlepšovalo, což vedlo i k založení koželužských dílen. V nich se rozšířilo i spektrum různých druhů kůží, ze kterých se obuv zpracovávala. Používali kůži hovězí, ovčí, kozí, koňskou i oslí. Vysoce postavení kněží a členové královské rodiny nosili obuv z kůží exotičtějších, například ze lva, gazely, pantera či levharta.³¹

K zajímavým kulturám se bezesporu řadila oblast minojské civilizace, Kréta. Z hlediska kostýmů bylo nejzajímavější období od roku 1 750 př. n. l. až do roku 1 400 př. n. l. Během této doby byl postaven palác Knossos a patrně právě zde se uskutečnily veškeré vykopávky. Z dochovaných fresek, hliněných figurek a hrnců vyplývá, že šlo o civilizaci žijící v luxusu. Lze také dokázat, jaký oblékali šat. Muži nosili bederní roušku, pestřejší egyptské schenti a svrchní pláštěnku na jedno rameno se sponou. U žen se poprvé objevil tvarovaný šat s těsným živůtkem a odhalenými prsy.³² Pas byl výrazný, upnutý a sukně kaskádová, podobná krinolině.³³ Pro ceremoniální příležitosti se ženy strojily do dlouhých

---

³⁰ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 30.

³¹ [Srov.] tamtéž, s. 30-31.

³² [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 21-22.

³³ [Srov.] TERŠL, Stanislav. *Malá encyklopedie textilií a odívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1987. s. 80. Pozn. Krinolina byla široká, odstávající sukně, která měla buďto spodničku, drátěnou konstrukci, kostice nebo vyztuženou další tuhou sukni. Na oblíbenosti získala především v době baroka a rokoka.

šatů střižených pouze z jednoho kusu látky. Dochovanou ukázkou dámské siluety a krétského oděvu je soška „*Bohyně s hady*“ a freska, doteď přezdívaná jako „*La Parisienne*“.³⁴ (viz Přílohy II., obr. 11-12)

Co se týče obuvi, z doložených artefaktů nelze v podstatě dokázat nic. Na chodidlech mají pouze lehce naznačené prsty, bez jakéhokoliv náznaku obutí. To znamená, že vzhledem k příznivému klimatu chodili bosí. Nicméně pokud měli nějakou obuv, mohla být stejně barevná a bohatě zdobená jako oděvy. Jedním z mála dokladů o nošení obuvi je nástěnná malba Tanečníci. Ti měli světlé jednoduché střevíce s úzkou protaženou špičkou, patrně doplněnou o úzké holenice či tmavé nákotníky.³⁵ (viz Přílohy II., obr. 13)

1.1 ODÍVÁNÍ V OBDOBÍ GOTIKY

Historikové 19. století, kteří rehabilitovali středověk, měli různé teorie, odkud se gotické umění vzalo, a sami badatelé měli několik tvrzení a každý z nich jiný pohled na chápání samotné gotiky.³⁶ Nicméně René Huyghe uvádí, že: „*Je nepopíratelné, že se románské umění vyvinulo ve své nejklassičtější podobě v jižní Francii, která byla silně ovlivněna římským uměním, a dlouho se tam udrželo.*“³⁷ Žít a oblékat se podle francouzské módy patřilo k dobrému bontonu. To bylo důvodem, proč se francouzská móda rozšiřovala do dalších států a navzájem se ovlivňovala.

1.1.1 Počátky evropského gotického oděvu

Zpočátku se ve Francii objevoval především šat z předchozího románského slohu připomínající řeholní roucho. Avšak tento hrubý nečleněný střih vystřídal šat mnohem propracovanější a půvabnější, jehož hlavním cílem bylo přizpůsobit se svému nositeli.³⁸

Gotika byla dobou plnou změn. Pozice církve se v Evropě začala upevňovat a postupně přicházeli další řády, františkáni a dominikáni.

---

³⁴ [Srov.] LAYER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 21-23.

³⁵ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 31-32.

³⁶ [Srov.] HUYGHE, René. *Umění středověku: umění a lidstvo Larousse*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1969. s. 344.

³⁷ [Srov.] tamtéž, s. 344.

³⁸ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila, HERBENOVÁ, Olga, LAMAROVÁ, Milena. *Obrazová encyklopedie módy*. 1. vyd. Praha: Artia, 1973. s. 113.

K upevnění moci byly zakládány kláštery, pěstovala se teologie a sepisovaly se legendy ze života svatých. Měnil se i dosavadní způsob života středověkého měšťanstva. Začala se projevovat sociální pestrost obyvatelstva a vznikaly univerzity. Světská šlechta se více obklopovala vzdělanějšími jedinci a na pořádané slavnosti přicházeli i minesengři, původem z Německa, a truvéři či trubadúři z Francie.³⁹

Jednu ze zásadních rolí hrál rozvoj rytířství, jež s sebou přineslo rozvoj básnictví, literatury a zjemnění kultury a mravů.⁴⁰ Pořádaly se i křížácké výpravy, ty však nabývaly zcela jiného charakteru. Evropa přišla do styku s Orientem a i ten přispěl svými jemnými mravy a vyspělou oděvní kulturou.⁴¹ Ke vzniku společenského prostředí se budovaly opevněné hrady, v nichž byl dostatek prostoru a příležitostí jak pro reprezentativní bydlení, tak i oblékání.⁴² Vzhledem k tomu, jak se obyvatelstvo rozvíjelo a vzdělávalo, na vše byly kladeny vyšší nároky, tedy i na způsob oblékání. Oděv se prosvětli, stal se smyslnějším, jemnějším, rozmanitějším, a tím samozřejmě nákladnějším. O módu se zajímal nejen dvůr, ale i rytířstvo, duchovenstvo a bohatnoucí měšťané.⁴³

Vznikl oděv rané gotiky 12. století a také jeho základní typy, které se později rozvíjely a udávaly směr dalším epochám této doby. Móda se diferencovala a stávala populárnější.

1.1.2 Diferenciace oděvu podle stavů

Tato značně rozvrstvená společnost nosila i rozmanitý oděv. Vše, co se nosilo, podléhalo úrovni nositele a postavení, jež ve společnosti zaujímal (tedy forma oděvu, množství oděvních součástí, ale i barevnost, materiál, doplňky a různé ozdoby). Oděv byl viditelným společenským znakem. Avšak jedním z problémů bylo tato označení a pravidla dodržovat. Už odedávna platí, že móda bývá napodobována. Jako se v dnešní době napodobují slavné osobnosti, herci,

---

³⁹ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 26.

⁴⁰ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 54.

⁴¹ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 26-27.

⁴² [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 71.

⁴³ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 26-27.

zpěváci, dříve nižší šlechta napodobovala šlechtu vyšší a měšťané odívání feudálů.⁴⁴ Vznikaly proto různé zákony a nařízení, které následně vyčlenily odívání nejvyšší vrstvy a tím určily její nadřazenost.

Společnost byla rozdělena do tří základních vrstev. Stav duchovní, světský a obecný lid. Světský stav reprezentovala šlechta, která se už od 9. století konstitovala na třídu vojenskou, jejímž hlavním a také významným členem byl rytíř-šlechtic.⁴⁵ První velký rozkvět této vrstvy byl zaznamenán ve 12. století v jižní Francii a odtud se postupně rozvíjel do celé Evropy.⁴⁶ Rytíři reprezentovali uzavřenou skupinu s vlastními pravidly vojenského charakteru a účastnili se křížáckých výprav.

Pořádaly se i turnaje. Nejen že sloužily jako zábava, ale samotné rytíře připravovaly na skutečný boj.⁴⁷ Tomu odpovídal i oděv – brnění jako základní vybavení a bojová suknice, jejímž účelem bylo rytíře mezi sebou rozlišit. Zde se začala uplatňovat heraldika. Šlechtické rody využívaly symbolické barvy, iniciály a věcné symboly pro vytvoření svého specifického znaku a postupem času se objevily na více místech než pouze na suknicí, např. na korouhvi, péřových chocholech či erbovních praporech. Na první pohled pak bylo patrné, o jakého se jednalo šlechtice a jaká družina k němu přísluší.⁴⁸

Heraldika a její následný vývoj měla vliv i na jiné vrstvy obyvatelstva, přesněji na dvorskou módu. Specifická pro ně byla symbolika barev, zvláště pro její pestrost a reprezentační charakter. Služebnictvo se oblékalo do barev svých pánů a pánové do barev těch, které obdivovali.⁴⁹

S rytířským stavem a následným rozvojem básnictví a literatury úzce souvisel ženský oděv. Měnilo se postavení ženy ve společnosti. Ta se od této doby podílela na společenském životě, a dokonce se dostávala do jejího centra.

---

⁴⁴ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 63.

⁴⁵ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 72.

⁴⁶ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 64.

⁴⁷ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 74.

⁴⁸ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 65-66.

⁴⁹ [Srov.] tamtéž, s. 66.

Služba dámě patřila k předním ctnostem rytíře.⁵⁰ Však i při samotných turnajích rytíř oblékal suknicu, která mimo znak jeho rodu nesla i barvy jím vyvolené dámy.⁵¹ Z tohoto utvořeného kultu vznešené a krásné dámy následně vznikla i dvorská poezie.⁵²

Mimo oděv vznešených žen a rytířů se kladl důraz na oděv mužský, v některých střízích až nápadně podobný ženskému. Nebylo náhodou, že byl také označován za oděv poněkud zženštilý.

Rovněž jako u vznešených žen se i u mužů objevoval cotte a surcot, ačkoli méně řasený, užší a různě střižené délky. Pánové nosili kalhoty v podobě punčochových nohavic a symbol stavovského postavení dovršili čapkami a klobouky. Při slavnostech se nosila kroužková košile s dlouhými rukávy a délkou ke kolenům. Až ve 14. století se objevily nové součásti. Členění ploch na mi-parti, warms pod brnění či kabátec též zvaný jako schecke. (viz Přílohy II., obr. 14) Těsný, krátký a v přední části otevřený. Jednotlivé části se zdobily nespočtým množstvím knoflíčků a rukávy se rozšiřovaly do zvonu. Čapky a klobouky nahradily barety a vlasy se staly předmětem diskuze a následně velké péče. Muži nosili vlasy odbarvené, nakadeřené či hladké a následnou dokonalost podpořili čelenkami a věnci z květin. Nově se začala nosit skromná rovná košile.⁵³

V 15. století se u mužů s velkou pozorností zdůrazňoval hluboký špičatý výstřih až do pasu. Samotný oděv byl tvarovaný a rukávy nabyly na objemu ve stylu křídlových a pytlovitých forem. Košile se již stala běžným spodním oděvem, vyráběným z těch nejjemnějších materiálů.⁵⁴

---

⁵⁰ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 54.

⁵¹ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 74.

⁵² [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 66.

⁵³ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 27-31.

⁵⁴ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 60.

Stejně jako ženy i muži nosili plášť houppelande. Klobouky se vyráběly z různých materiálů, plsti, kůže či slámy.⁵⁵ Čepce měly turbanovitý tvar a vše se zdobilo různými šperky. V úpravě vlasů se stal novinkou pážecí sestřih.⁵⁶

Co se týče měšťanského lidu, je důležité zmínit, že hlavní rozkvět zaznamenal především v době vrcholného středověku. Hlavním důvodem bylo zdokonalení ekonomického systému. Obchod a řemeslo se dostávaly do popředí, což se stalo výhodným jevem pro stav obecného lidu.⁵⁷ Měšťané bohatli a snažili se svým oděvem přiblížit šlechtě, napodobit ji. Paradoxně na to měli i více finančních prostředků, což vedlo ke vzniku nákladných, okázalých oděvů často i bizarních tvarů.⁵⁸ Následkem této situace došlo ve 13. století k různým vyhláškám, tzv. oděvním pořádkům. Tyto pořádky vydávané především ve Francii za vlády Ludvíka IX. svatého a Filipa Sličného omezovaly oděv těchto vrstev a pokoušely se udržet zaběhlý společenský řád.⁵⁹

Od 14. století začala opatření vydávat i samotná města a dovršila je do nejmenších detailů. Měšťanům nařizovala nejen to, jaký střih oděvu mohou nosit, ale i kolik mohou použít textilie na jednotlivé oděvy a z jakého mohou být materiálu. Ozdoby a různé doplňky nevyjímaje.⁶⁰

Za své bohatství vděčili měšťané především aktivitám v oblasti řemesla, hlavnímu proudu v oblasti výroby oděvů a obchodu s látkami a kožešinami. Jejich úroveň se postupně zvyšovala, což vedlo ke vzniku cechovních komunit.⁶¹ Tyto komunity se nadále zdokonalovaly ve svém oboru, mezi ně patřilo soukenictví, tkalcovství, mandlířství, barvířství a další.⁶² Cechovní mistři se následně začali svým oděvu odlišovat. Při slavnostních příležitostech nosili

---

⁵⁵ [Srov.] LAVER, James. *A Concise History of Costume*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 1969. s. 69-70.

⁵⁶ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 33.

⁵⁷ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 76.

⁵⁸ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 56.

⁵⁹ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 77.

⁶⁰ [Srov.] tamtéž, s. 128-129.

⁶¹ [Srov.] tamtéž, s. 77.

⁶² [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 71.

kytlíce, volné kabáty ke kolenům s dlouhými rukávy v barvách a znacích jednotlivých řemesel.⁶³

Lidé z církevního prostředí, tedy vrstva vzdělaných, měli své typické oděvy. Profesoři se oblékali do talárů tmavých barev. Šlo o dlouhý oděv s rozšířenými rukávy, ve spodní části visel na způsob pachů a měl i hermelínový límec. Jako doplněk nosili baret s kožešinovým lemováním.⁶⁴ Mnišské řády se oproti okázalému oděvu ostatních vrstev snažily ukázat své postavení a odpor k přepychu jednoduchou kutnou.⁶⁵

1.1.3 Jednotlivé druhy oděvů a jejich následný vývoj u vznešených žen

Ve 12. století došlo u ženského oděvu k mnoha změnám, ovlivněným výtvarným uměním, zejména architekturou. Jak se vypínaly katedrály do výšky, tak se opticky, pomocí rozmanitých doplňků, stávala vyšší i samotná ženská postava.⁶⁶

Typickým příkladem jsou postavy na katedrále v Chartres z 12. století s širokými volnými rukávy se spodním okrajem stříženým až ke kolenům.⁶⁷ (viz Přílohy II., obr. 15)

Vznikl tzv. tvarovaný oděv. Zvýrazňoval se ženský pas a štíhlá silueta.⁶⁸ U postavy byl nyní důležitý její tvar, jenž se musel podpořit, zdůraznit.⁶⁹ Oblečení se skládalo ze dvou košil, spodní a svrchní, tvarovaných různými šňůrkami, pásy a stuhami. Pevné šněrování dostával právě pas a teprve dolů se oděv mírně rozšiřoval.⁷⁰

---

⁶³ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 71.

⁶⁴ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 59.

⁶⁵ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 119.

⁶⁶ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 54.

⁶⁷ [Srov.] ŽIVNÁ, Želmíra. *Šaty dělají člověka*. Albatros: 1976, s. 30.

⁶⁸ [Srov.] ČECHOVÁ, Alena, HALÍKOVÁ, Anna. *Dějiny odívání: Krajky, výšivky, stuhy, prýmky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 37.

⁶⁹ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 54.

⁷⁰ [Srov.] ČECHOVÁ, Alena, HALÍKOVÁ, Anna. *Dějiny odívání: Krajky, výšivky, stuhy, prýmky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 37.

Koncem 12. století se typ oblečení ustálil a vzniklo *cotte*.⁷¹ Tvarovaná tunika střižená vcelku a od pasu dolů se rozšiřující a protahující se do vlečky. Výstřih se zvětšoval, rukávy se pouze přišněrovaly, a tím je ženy mohly měnit podle příležitosti. Někdy se tyto rukávy dále rozšiřovaly, a buď volně visely k zemi, nebo měly od loktů připojené dlouhé pásy známé jako *pachy*. Tento název vzešel z myšlenky, že se za ženou plížily jako pach samotný.⁷² Vznešené dámy přes *cotte* oblékaly *surcot* neboli šatovou sukni bez rukávů s hluboce střiženými průramky,⁷³ výjimečně lemovanými kožešinou.⁷⁴ (viz Přílohy II., obr. 16) Klasickou ukázkou tohoto odívání je bezesporu i dochovaná plastika císařovny Adelaidy z chóru domu v Míšni. Má na sobě *cotte*, *surcot* a plášť podšitý hermelínem. (viz Přílohy II., obr. 17)

K ženskému oděvu patřila i malá taštička neboli *aumonière* uvázaná okolo pasu. Jelikož dobročinnost patřila k nezbytným ženským ctnostem, schovávaly se v ní drobné mince pro případné almužny.⁷⁵ Její váha posouvala linii pasu na boky, což se zanedlouho rozvinulo a stalo velmi aktuální. Ženy nosily i pláště, volné, široké a v přední části sepnuté sponou, nad níž se objevovala volně položená páska. Jak pravila etiketa, pod tuto pásku si ženy zasouvaly prst. Mezi novinky se řadil dosud neznámý límec.⁷⁶

Podobně jako u mužů i ženský účes byl symbolem reprezentace a charakteristickým znakem stavovského odlišení. Svobodné dívky nosily vlasy volně rozpuštěné, nakadeřené či spletené v cop. Zdobily je věncem z živých květů či kovovými obroučkami v kombinaci s drahokamy. Naopak symbolem svazku se pro vdané ženy staly vlasy zakryté.⁷⁷ Zahalovaly je též rouškou zvanou

---

⁷¹ LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 54. Pozn.: *cotte* neboli *kot*, jedná se o označení francouzské, protože většina těchto oděvů vznikla právě ve Francii.

⁷² [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 97.

⁷³ TERŠL, Stanislav, *Malá encyklopedie textilí a odívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1987. s. 123. Pozn.: průramek, elipsovitý otvor pro paži v horní části trupového oděvu. Všívá se do něho rukáv.

⁷⁴ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 27.

⁷⁵ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 55.

⁷⁶ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 28.

⁷⁷ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 55.

gebende.⁷⁸ Zavínout hlavu bylo možné několika způsoby. Dokladem jsou ilustrované rukopisy, plastiky a středověké malby. Varianty se lišily mírou zakrytí vlasů a hrdla, bohatostí roušek a samozřejmě i materiálem.⁷⁹ Na detailu plastiky v chóru dómu v Naumburku je vidět žena, která má podle řečené etikety za páskou upevněnou sponami zasunutý prst a hlavu zavínutou rouškou. (viz Přílohy II., obr. 18)

V období vrcholné gotiky 14. století narůstal význam barev. Do popředí se dostala kombinace červené s modrou, zelené se žlutou, či modré v kombinaci s fialovou. K jednotlivě oblíbeným barvám se řadila také červená. Symbol lásky, života a krve. Bílá jako symbol čistoty a nevinnosti. Tu užívaly především mladé dívky. Mezi další oblíbené barvy patřila zelená, modrá a především žlutá. Ačkoli se vyráběla z květu vzácného šafránu, stala se velmi módní barvou vznešených žen.⁸⁰ Změna v přístupu ke žluté barvě nastala až v 16. století, kdy byla přičtena nectným lidem, především nevěstkám.⁸¹

Ženy stále oblékaly cotte, ačkoli došlo k několika úpravám. Výstřih se zvětšil a pas měl více rozparků a byl zdobený stuhami. I dolní okraj se prodlužoval do vlečky, jejíž délka se stala stejně jako vlasy stavovskou příslušností.⁸² V tuto dobu se vykreslilo známé a módní prohnutí do písmene S, prohnutou siluetu, patrnou především u gotických madon.⁸³ U surcotu se průramky více prohloubily a rukávy se osamostatnily, v renesanci se již používaly oddělené rukávy.⁸⁴

Koncem 14. století se na francouzském dvoře začal nosit dlouhý plášť s vlečkou, zvaný houppelande. Jednalo se o plášť zvonového střihu se širokými rukávy a lemy, na jejichž konci se nacházelo obloukovité a trásňovité

---

⁷⁸ [Srov.] MODE IM HOCHMITTELALTER:

Lexikon. [Http://www.gewandung.de/lx_gebende,kontext350.shtml](http://www.gewandung.de/lx_gebende,kontext350.shtml) [online]. [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: http://www.gewandung.de/lx_gebende,kontext350.shtml, Pozn.: Šlo o pruh plátna, jímž byla zahalena hlava ženy kolem uší a přes bradu. Toto plátno bylo následně doplněné čelenkou, velmi často zdobenou podél její hrany.

⁷⁹ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 69.

⁸⁰ [Srov.] MODRÁKOVÁ, René. *Čas odložil svůj šat: Móda z rukopisů 11.-16. století*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2008, s. 27.

⁸¹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 65.

⁸² [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 30.

⁸³ [Srov.] ČECHOVÁ, Alena, HALÍKOVÁ, Anna. *Dějiny odívání: Krajky, výšivky, stuhy, prýmký*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 38.

⁸⁴ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 30.

rozstříhání.⁸⁵ Stále se však nosily i polokruhové pláště se sponou a plášť s novým oválným tvarem s otvorem pro hlavu i ruce. Neodmyslitelně k němu patřila kapuce či kápě.⁸⁶

Změnou prošel také účes. U vdанých žen došlo k úplnému zakrytí, přičemž typickým znakem se stalo vyholené čelo jako symbol ženské krásy.⁸⁷ Novou pokrývkou hlavy byl henin. Vysoký a špičatý čepec s hrotem až 60 cm dlouhým, na konci opatřeným závojem. Výjimkou nebyl ani henin dvourohý. Klobouky se zdobily drahými kameny a perlami.⁸⁸ Doklad tehdejších oděvů a doplňků viditelně zachycuje Májová slavnost bratrů z Limburka. Obraz znázorňuje šlechtickou společnost, již zdobí věnce na hlavách či kolem krku. Dámy mají trychtýřové rukávy, jezdkyňě v přední části má dvourohý henin a muži i klobouky a točenky. (viz Přílohy II., obr. 19)

Ke slovu se jako součást oděvu dostaly také různé doplňky. Ženy začaly nosit rukavice jako symbol vysokého postavení. Ty neplnily jen funkci ochrannou, nýbrž i estetickou. Nosily se dlouhé, bílé, vyšívané a zdobené různými kameny nebo prsteny. Hlavní úlohu zde hrála kůže či hedvábí.⁸⁹ V oblibě byly rozličné náramky, náušnice, prsteny, spony a opasky. Mezi ozdoby se řadil i růženec, který dámy nosily za pasem spolu s klíčky a váčky s penězi. Charakteristickým znakem vznešených dam, ale i mužů byly rolničky. Objevovaly se na páscích, čepcích a rukávech. Těmito rolničkami na sebe upozorňovali a zjednávali si místo na přeplněné ulici.⁹⁰

Gotický oděv dostal svého vrcholu s kulturou burgundského vévodství, ležícího na území dnešního Nizozemí, Belgie a z části i Francie. Tato móda se zanedlouho stala skvělou ukázkou pozdně gotické módy a odívání vyzdvihovala do nebývalé nádhery a výstřednosti.⁹¹ Šlo o šat více řasený, volnější a poprvé

---

⁸⁵ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. s. 56.

⁸⁶ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 30.

⁸⁷ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 58.

⁸⁸ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 31.

⁸⁹ [Srov.] ČECHOVÁ, Alena, HALÍKOVÁ, Anna. *Dějiny odívání: Krajky, výšivky, stuhy, prýmký*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. s. 41.

⁹⁰ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 59.

⁹¹ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 72.

rozdělený na živůtek⁹² a sukni. Nazýval se robe. (viz Přílohy II., obr. 20). Živůtek se vyznačoval velkým výstřihem špičatého tvaru a byl vyplněný prsníkem, později spodní košilí. Tím zde vznikl prostor pro šperky.⁹³ Sukně se rozšiřovala do zvonu se skladbou jednotlivých záhybů tak dlouhou, až si ji žena musela oběma rukama na břicho přidržovat. Svrchním oděvem byl krátký, bohatě zdobený kabátek či surcot.⁹⁴

Mezi módní doplňky se v tuto dobu řadily vyšívané kapesníčky či vonná jablíčka, tzv. pomandry. Šlo o umělecky zpracované šperky s dutinkou na pižmo a jiné vůně.⁹⁵ Mezi dominantní doplňky patřily i knoflíky a několikrát obtočené zlaté řetězy. V pestrosti vynikaly šperkařské techniky. Používalo se tepání, ražení, krumplování, cizelování, emaily a filigrán.⁹⁶ Čím byla žena zámožnější, tím byl šperk propracovanější.

1.1.4 Nejčastěji používané materiály

O tom, co nosili naši předkové a z jakých materiálů, se v dnešní době dozvídáme zejména z různých památek. Ať už jde o mince, barevné mozaiky z oken kostelů, rukopisy či nástěnné a deskové malby. Látky podléhaly zkáze a z ozdob je obtížné usoudit, k čemu přesně sloužily. Dochované památky jsou dodnes jedním z mála důkazů toho, jaké materiály se v tuto dobu nosily.

V období vrcholného středověku došlo k mnoha změnám. Jak se zdokonaloval ekonomický systém, vylepšovala se města a vznikala i města nová. To zahrnovalo i rozvoj řemesla a obchodu, kde působili především měšťané a řemeslo jako takové pro ně mělo zásadní vliv, ať už pro obchodování s látkami a kožešinami či jejich samotnou výrobu. Řemeslo se rozvíjelo, zdokonalovalo a se specializovalo do cechovních komunit. Ty se následně soustředily na různé oblasti produkce.⁹⁷ Největším významem v tuto dobu bylo hlavně to, jak správně nastříhat či nakrájet látku, přičemž každý krejčí si svou techniku před ostatními

---

⁹² TERŠL, Stanislav, *Malá encyklopedie textilií a odívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1987. s. 200. Pozn.: Živůtek je krátký trupový spodní oděv, jenž přiléhavě obepíná tělo od pasu nahoru, někdy má délku mírně pod pas.

⁹³ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 74.

⁹⁴ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 33.

⁹⁵ [Srov.] LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 59.

⁹⁶ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 33.

⁹⁷ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 77-78.

krejčími důkladně střežil. Nicméně pokud šlo o cechy, fungovaly jako organizace řemeslníků a musely dodržovat určité předpisy. Začal se rozlišovat civilní oděv od kněžského, každodenní od slavnostního či šat vdané ženy od šatů žen svobodných. Krejčí, kteří pracovali v daném cechu, nejenže velmi dobře šili, ale navíc si sami začali vymýšlet a tvořit módu. Tím se zrodily první počátky módního návrhářství.⁹⁸

Jednou z látek, která se vyráběla ve velkém množství, bylo sukno. Patřilo mezi nejdůležitější látky celého středověku. Vyrábělo se v té nejlepší kvalitě v Bruselu, Lovani, Flandrech a dalších městech. Objevovalo se i v kvalitě nižší, to se dováželo z Německa, Polska a Čech.⁹⁹ Hedvábné látky se zpracovávaly v severní Itálii a Španělsku. Nevyráběli jí tolik jako sukna, nicméně mezi vyšší společností se jednalo o velmi oblíbenou látku a značná část se jí pro uspokojení potřeb vyvážela. V typové škále hedvábných látek se objevovaly již známé a užívané zoomorfní motivy. Patřily mezi ně motivy ptáků, ryb, psů a různých loveckých scén. Rostlinné motivy byly rovněž samozřejmostí a podléhaly i trendům v architektuře. (viz Přílohy II., obr. 21-22)

Byzantské a čínské látky dováželi obchodníci z Pisy, Benátek či Janova. Tyto látky vynikaly především svými orientálními vzory a předpokládá se, že jejich barevná škála byla mnohem širší, než kolik z dochovaných tkanin můžeme zjistit. Mezi materiály, které se dostávaly do popředí a také získávaly na oblibě, se řadily kožešiny a kůže.¹⁰⁰ Ať už domácí či dovážené, na oděvech se objevovaly čím dál častěji společně s drahými látkami a různými ozdobami jako součást reprezentace.¹⁰¹ Kožešiny se využívaly na ozdobné lemy oděvů a také na kožichy. Především právě kožešiny a hedvábné látky se staly oblíbeným předmětem reprezentace. Mezi nejvzácnější kožešiny, oblíbené ve vyšších kruzích, patřily hermelín¹⁰² a sobolina, využívané především na různé pokrývky.¹⁰³ Mezi drahé kůže patřily kůže kuní a sobolí.¹⁰⁴

---

⁹⁸ [Srov.] ŽIVNÁ, Želmíra. *Šaty dělají člověka*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1976. s. 30-31.

⁹⁹ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 27.

¹⁰⁰ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 78.

¹⁰¹ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 27.

¹⁰² VYZNAM-SLOVA [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.vyznam-slova.com/Hermel%C3%ADn>, Pozn. Jedná se o nákladnou a drahocennou kožešinu, vyráběnou z lasice hranostaje. Tato kožešina se používala především jako podšívka korunovačních oděvů.

Móda burgundského dvora se vyznačovala drahými materiály. Používal se například atlas, hedvábný damašek, brokát či samet, a navíc byly zdobeny vetkávanými a ručně všívanými vzory.¹⁰⁵

Nový oděv tvarovaný těsně na tělo vyžadoval také náročný střih, a to nešlo bez dokonalého krejčovského řemesla. Cechy, ve kterých se pracovalo na různých oděvech, zprvu vznikaly především ve Francii. Je doloženo, že ve 14. století jich bylo v Paříži až 700. V Čechách se jednalo o postup méně progresivní, nicméně mezi lety 1354-1393 se na Starém Městě pohybovalo již na 92 krejčích a počet stále rostl. Možná, že takové číslo nevzniklo jen kvůli vysoké poptávce, ale i vzhledem k tomu, že krejčí nemohli vést sklady a směli mít k dispozici maximálně dvoje šaty.¹⁰⁶

Módní vlivy, potřeba církevních a svátečních oděvů. To a další faktory vedly k rozrůstání dílen a posléze i specializaci. Svou živnost vedlo nespočet krejčích pro muže a ženy a další krejčovské specializace: krejčí kalhot neboli hacníci, kabátníci, pláštníci. Avšak tím to nekončilo. Fungovaly také profese zabývající se pokrytím hlavy jako kloboučníci, baretníci a věnečníci. Krumplěři, co vyšívali hedvábím, zlatem a stříbrem, rukavičníci, již vyráběli rukavice z vlny, kožešin a kůže. Opasky, pochvy k nožům a rukavice měli na starost i ševci.¹⁰⁷ K výnosným řemeslům se řadilo již zmíněné kožešnictví.

1.2 OBUV V OBDOBÍ GOTIKY

S koncem románského období se zvyšovaly nároky na kvalitu a úroveň předmětů, které člověk denně využíval. Rostly požadavky na tyto předměty, od kterých se od této doby očekával jistý komfort a luxus. Tyto již zmíněné okolnosti měly vliv jak na odívání, tak samozřejmě i na obuv. Avšak podobně jako u oděvu, i zde se vychází především z dochované obrazové dokumentace. Obuv se objevovala obzvláště na nástěnných a deskových malbách, iluminacích, ilustracích z rukopisů a různých plastikách. Ty jsou jasným důkazem stříhového

---

¹⁰³ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 27.

¹⁰⁴ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 147-148.

¹⁰⁵ [Srov.] HEJDOVÁ, Dagmar a kol. *Od Velké Moravy po dobu gotickou*. 1. vyd. Praha: Argo, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 158.

¹⁰⁶ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 147.

¹⁰⁷ [Srov.] tamtéž, s. 148.

a barevného provedení tehdejší obuvi. V první řadě se jedná o umělecká díla ze života vznešené vrstvy, ale v menším počtu se objevují i díla, která zobrazují obouvání měšťanů, poddaných či řemeslníků.

1.2.1 Počátky gotické obuvi

K nejoblíbenějším typům obuvi, jež předcházela obuvi gotické, jednoznačně patřily střevíce a kotníčkové boty. Tvarem a stříhem však podléhaly jakési uniformitě, což vedlo k velké podobnosti mužské a ženské obuvi, příznačné pro úzký stříh svrchní části. Již zde byly vidět první náznaky špičky, charakteristického znaku nadcházející gotiky a atributu středověké módy.¹⁰⁸

V tuto dobu se již obuv skládala z jednodílné podešve a několika svrchních dílců. Výroba probíhala tak, že řemeslník vzal podešev a svršek a mezi tyto dvě části všil usňový či textilní proužek, tedy okolek. Patu vyztužil dalším dílcem zvaným opatek. Pokud šlo o obuv členěnou, lišila se tím, že řemeslník vložil v klenkové části obuvi, tedy mezi nárt a zadní díl, tzv. lemovku. Tato lemovka sloužila především ke zpevnění švů a také k jejich zakrytí u jednotlivých částí boty.¹⁰⁹ K výrobě obuvi se využívala i na přelomu 14. a 15. století jako velký objev asymetrická kopyta, z čehož vyplývá, že je středověcí ševci využívali k výrobě kvalitní obuvi s asymetrickou podešví.¹¹⁰ Avšak kopyto nebylo používáno tak jako v dnešním slova smyslu. Nic se na něj nenapínalo, ale nazouvalo se až po sešití svrchní části a podešve k sobě. Mělo obuv narovnat a ustálit její tvar.¹¹¹ Asymetrii následně potvrdili i samotným zdobením, které předurčovalo nošení na pravé či levé noze. Střevíce, kotníčkové boty a nízké holínky nosily téměř všechny vrstvy obyvatelstva a jediné, co je odlišovalo, byl různě kvalitní materiál a použité ozdoby.¹¹²

1.2.2 Druhy gotické obuvi podle postavení ve společnosti

Šlechta od 13. století obouvala mnoho variant románského typu střevíce, známého také jako třeví nebo třevíc. Nosila ho především vyšší vrstva bez ohledu

---

¹⁰⁸ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 58.

¹⁰⁹ [Srov.] tamtéž, s. 59.

¹¹⁰ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výroby*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 21.

¹¹¹ [Srov.] ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1955. s. 16.

¹¹² [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 60.

na pohlaví. Nejdříve šlo o střevíc bez šněrování či zapínání, ale postupem času se jeho vzhled měnil a začal se vyrábět i se šněrováním po stranách nebo řemínkem přes nárt, s výškou mírně nad kotníky a úzkou špičkou. Pro šlechtickou společnost byl k dispozici barevný. Další obuv, nazývaná škorně, měla uvolněnou holeňovou část, která šla shrnout, tedy v oblasti lýtky byla uvolněná, a tím vytvářela měkké záhyby až dolů ke kotníku. Podobně jako třevíců i u škorní bylo několik typů. Mohly být široké, úzké, stříhem trychtýřové či se přivazovaly k holeni řemínky.¹¹³

Ve 14. století obohatil již tradiční škorně a třevíce nový trend, obuv *soulier à la poulaine*. Tento název pocházel z Francie, z místa, kde obuv *poulaine* vznikla. *Soulier* znamenal v překladu střevíc a *poulaine* špici či nos. Tudiž zobákové boty, v Čechách známé pod názvem čapí nosy. Šlo o boty z kůže, měkké usně, do špičky se postupně ztenčovaly a zužovaly.¹¹⁴ Ovšem kdo tuto obuv vynalezl, je dodnes záhadou, opředenou několika teoriemi. Jedna z nich uvádí, že vynálezcem mohl být anglický král Jindřich II. Měl velké nohy a tímto způsobem se svou nedokonalostí snažil skrýt. Druhá, že u zrodu stál francouzský vévoda, později známý jako jeruzalémský král Fulka z Anjou. Ten prý zobákovou obuví zakrýval výrůstek na chodidle.¹¹⁵ Podobný typ bot se nosil již za doby Etrusků a není překvapením, že se dostal do popředí zájmu i zde, vzhledem k extrémnímu duchu gotické módy.

První mohutná vlna těchto bot přišla v polovině 14. století a trvala až do roku 1420. Když je v roce 1422 francouzský král Karel VI. zakázal nosit, zdálo se, že nastal definitivní konec a tuto směšnou a nepohodlnou obuv už nebude chtít nikdo nosit. Avšak to by nesměla přijít po polovině 15. století doba burgundské módy. Zobáková obuv se vrátila v plné síle a rozšířila se i do dalších zemí. Teprve před koncem století, konkrétně v letech 1480-1490, se od nich lidé postupně odvraceli a obuv již definitivně zanikla.¹¹⁶

---

¹¹³ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 62.

¹¹⁴ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 196-197.

¹¹⁵ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 64-67.

¹¹⁶ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 198.

Zpočátku nosili dvořané špičky obuvi tak dlouhé, že dvakrát přesahovaly délku chodidla a dostaly se až na délku úctyhodných 70 cm. Délka jednotlivých špic podléhala i společenské hierarchii, ale nařízení byla často porušována.¹¹⁷ Jelikož denní nošení přinášelo několik problémů z hlediska praktičnosti, přicházelo se s různými pomůckami, jak obuv vylepšit a chození v ní usnadnit. Špice se musela vycpávat různými odpadovými vlákny oddělenými při přípravě lnu, nazývanými koudel. Obuv bylo zapotřebí přivazovat i šňůrkami či řetízky k pasu, aby se v nich mohli jejich nositelé lépe pohybovat.¹¹⁸ K výstřednosti zobákových bot patřila i barevnost. Nosily se červené, modré, zelené či bílé. Nebyly tedy kritizované jen kvůli vzhledu, ale i použití barev.¹¹⁹ Naopak ženy takto neprakticky nahoru zvednuté špičky mít ani nemohly, především kvůli surcotu, dlouhé sukni, jíž by zahnutá obuv překážela. Nosily je v poupravené formě. Zobák nebyl zvednutý nahoru, nýbrž dlouhý, rovný a zpod sukně nápadně vyčnívající.¹²⁰

V 15. století měly zobákové boty odlišnou formu. Nebyly extrémně prodloužené do zdvižené špičky, nýbrž ploché a hrotitá špička se nesla v jedné rovině s podrážkou. Botu prodlužovala méně než o polovinu. Pro chůzi venku se obouvaly přezůvky, trepky, pantofle.¹²¹ Německy známé jako trippeny.¹²² Jednalo se o chránič z tvrdé usně či dřeva s vysokou podešví, přičemž upnutí k botě se vyřešilo jednoduchým širokým, často malovaným páskem, který kopíroval i samotnou obuv. I tyto přezůvky měly úzké protažené špičky.¹²³ Všechna uvedená opatření měla zabránit ušpinění obuvi ve středověkých ulicích, jimiž dvořané procházeli. Šlo v podstatě o špinavé stoky bez jakékoli dlažby.¹²⁴

---

¹¹⁷ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 67.

¹¹⁸ [Srov.] ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1955. s. 18.

¹¹⁹ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 198.

¹²⁰ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 66.

¹²¹ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 33.

¹²² [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 21-22.

¹²³ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 33.

¹²⁴ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 67.

Francouzské střevíce poulaine měly značný vliv na celou Evropu. Například do Čech se dostaly zřejmě zásluhou Blanky z Valois, sestry francouzského krále Filipa VI. a manželky Karla IV. Vzhledem k takto úzkému vztahu s Francií je pochopitelné, že se zde značně prosazovala i francouzská móda, a tím i zobákové boty. Nosila je šlechta i měšťané a střih bot ještě zdůraznili výraznými barvami.¹²⁵

Na konci 12. století se na šlechtické obuvi, podobně jako na oděvu, začaly nosit rolničky. Umísťovaly se především na špičku boty a měly signalizovat příchod vznešené osoby na dané místo. V 15. století se však rolničky spolu s extrémními špičkami u bot vytratily a svým zjevem náležely pouze šaškům a taškářům.¹²⁶ Na začátku 16. století se po zkracování délky bot přešlo k druhému extrému. Konkrétně k široké, ploché, hluboce střižené obuvi se zakulaceným svrškem, známé jako kachní zobáky či medvědí tlamy. Zhotovovaly se ze žluté a černé kůže, z hedvábí a sametu.¹²⁷

Od 13. až do poloviny 15. století muži nosili místo bot punčochové kalhoty. Jednotlivé nohavice se proměnily v punčochové kalhoty, těsně přiléhající k noze. Výchozím materiálem pro zpracování bylo sukno, které se upravovalo individuálně každému nositeli. Měřila se délka i tvar nohy a výroba kalhot nebyla dílem obuvníka, ale mistrovská krejčovská práce.¹²⁸ Punčochové kalhoty tedy pokrývaly i samotná chodidla až nahoru k lýtkům a stehnům a teprve zde se připínaly podvazky ke krátkým spodním kalhotám.¹²⁹ Aby se v nich mohlo chodit bez bot, musela se část na chodidle něčím zpevnit. Nejvýhodnějším způsobem se jevilo podšití chodidla pevnou spodkovou usní, čímž se punčochy tak snadno neprošlapaly. Začala se také kombinovat jejich barevnost, jedna noha byla oblečená například v červené punčoše a zeleném střevíci a druhá opačně.¹³⁰ Této módě se říkalo *mi-parti* neboli dělená móda. Na *mi-parti* se členil také kabátec.¹³¹

---

¹²⁵ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 66.

¹²⁶ [Srov.] tamtéž, s. 68.

¹²⁷ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 21.

¹²⁸ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. s. 171.

¹²⁹ [Srov.] BONDI, Federico. MARIACHER, Giovanni. *If the shoe fits*. 1. vyd. Venezia: Cavallino, 1983. s. 156.

¹³⁰ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 66.

¹³¹ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 75.

Častým doplňkem se staly ostruhy s připevněním kolem kotníků.¹³² Z dochovaných děl je patrné, že se vyráběly ze železa, plátovaného stříbrem či zlatem, a po celé jejich ploše se mohl objevit i ornament.

Původem francouzská obuv z 11.-12. století se do Čech dostala až na počátku 15. století. Šlo o pevnou kotníčkovou obuv, šitou z různých druhů usní a plsti, jejíž kvalita závisela na bohatství majitele.¹³³ Bohatí lidé si dále pořizovali vysoké a výšivkami bohatě zdobené holínky s názvem kordovánky. Název pocházel ze španělské Córdoby, místa, odkud se tato vzácná lesklá kůzlečí kůže vyvážela do evropských zemí.¹³⁴ Kordován vznikl přidáním tajné přísady do louhu, kterou nechtěli kordovaníci prozradit, a právě to bylo důvodem, že se u nás a v ostatních zemích nosily kordovánky mnohem déle.¹³⁵

Církevní hodnostáři obouvali především pontifikální střevíce. Ovlivnil je patrně byzantský vliv, jež si střevíce uchovaly po několik staletí. Byly uzavřené, propracované a dekorativní. V byzantské říši užívali církevní hodnostáři červenou, zlatou či černou barvu svršku. Obzvláště červená barva značila důstojné kněžské postavení. Tyto znaky se zachovaly a zůstaly až do období gotiky v nezměněné podobě. Svršky se vyhotovovaly z červeného lněného sukna, prošivaného zlatými nitěmi a různým dekorem. Střevíce se vyznačovaly nízkou a plochou podešví s nízkým plochým podpatkem.¹³⁶ Takovýto vzhled dokazují střevíce papeže Pia VI., nápadně připomínající byzantský styl. Svrchní část byla vytvořená z lněného sukna s lemováním se zlatou prýmkou po celém jejím horním obvodu a s motivem kříže na špičce, vyvedeném rovněž ve zlatě.

Vysoce postavení příslušníci duchovenstva, ať už biskupové či arcibiskupové, disponovali značným jměním nejen v období gotiky, ale v období celého středověku. Tradovalo se, že církevní vyslanci dostávali značné dary, mezi nimiž se nacházely nejen různé šperky, oděvy či drahocenné látky, ale i překrásné střevíce. To vše si přiváželi církevní vyslanci ze svých cest a

---

¹³² [Srov.] BONDI, Federico. MARIACHER, Giovanni. *If the shoe fits*. 1. vyd. Venezia: Cavallino, 1983. s. 156.

¹³³ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 62.

¹³⁴ [Srov.] TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 33.

¹³⁵ [Srov.] WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách*. 1. vyd. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha, 1909. s. 587.

¹³⁶ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 65-69.

významných návštěv. Tímto způsobem je zřejmě získal i biskup Šebíř, pochovaný v pražské hrobce. Svršek střevice tvořilo hedvábí vyšívané hedvábnými nitěmi ze zlata a stříbra. Předpokládá se, že střevice pocházely z Itálie, konkrétně ze Sicílie.¹³⁷

Ve stylu střeviců se odrážel vliv římské obuvi calceus, avšak od doby Říma u nich došlo k mnoha proměnám. Mezi typické znaky patřil obrácený způsob výroby. Svrchní část střevice byla zdobena výšivkami a lemy. Mimo výšivky se objevovaly i pozlacené ražené ornamenty, aplikace z barevných usní a tenkých kovových plíšků. Měl dvě formy stříhu, první se tvořil z jedné části spojeného v oblasti nártu a druhý byl již dvojdílný, přičemž místo sešití se nacházelo v oblasti klenku spojujícího podrážku s podpatkem. Někdy měly střevice i podšívku z různých materiálů. Patřila mezi ně kozinka, jelenice, hedvábí nebo bavlněné plátno. K samotné výrobě se používalo hedvábí a postupem času i jemné koží usně.¹³⁸

Pontifikální střevice nesignalizovaly jen postavení a moc, ale i jakýsi symbol vznešenosti a příslušnosti ke společenské vrstvě. Mimo střevice se nosily i sandály ovlivněné římskými řemínkovými caligami.¹³⁹ Používali je vojáci. Šlo o obuv s koženou podešví a natlučenými hřeby. Hlavičky jednotlivých hřebů měly za účel vytvořit v zemi jakýsi otisk pro identifikaci dané legie.¹⁴⁰ V době gotiky však tento význam pominul a sandály se staly víceméně znakem světců. Mimo obuv, která se používala při bohoslužbách, se nosila i civilní obuv jako součást církevního oděvu. Přizpůsobovala se tehdejší módě a samo duchovenstvo nebylo imunní vůči tehdejším výstřelkům.¹⁴¹

Na raně středověkých freskách a dalších dílech se zobrazovali světcí, Ježíš a andělé bosí, přičemž v jejich šlápějích pokračovali i někteří smrtelníci. Takto byli znázorňováni i ve vrcholném a pozdním středověku. Vyjma svatých šlo především o lidi úzce spjaté s křesťanskou vírou, kteří bosým chodidlem

---

¹³⁷ [Srov.] BAŽANTOVÁ, Nina. *Restaurování pontifikálních střeviců pražského biskupa Menharta*, in: *Památky a příroda* 16, č. 1, 1991. s. 25-27.

¹³⁸ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 69-70.

¹³⁹ [Srov.] tamtéž, s. 70.

¹⁴⁰ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group – Ikar, 2015. s. 19.

¹⁴¹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 71.

vyjadřovali své pokání a askezi. Zříkali se světských zájmů, aby mohli docílit pokroku v duchovním životě.¹⁴² Nenosili střevíce ani sandály. Ačkoli regule vydaná sv. Benediktem z Nursie nařizovala mnichům nosit obuv, mnohem častěji chodili naboso. Řády se začaly dělit na obuté a bosé, nicméně to neznamenal, že obuv nenosili vůbec. Nakonec samotný papež vydal prohlášení, v němž povolil „bosým“ řádům obuv nosit. Z toho vyplývá, že většina řádů, až na některé výjimky, si mohla sama vybrat, za jakých okolností a kdy ji budou nosit. Bosé nohy měli z vlastní vůle či plnili podmínky nějakého trestu.¹⁴³

Rytířská zbroj se změnila z role ochranné na demonstraci bohatství a okázalosti, k čemuž přispívaly již zmíněné křížácké výpravy. Kromě hedvábného šatu a pestrobarevných ozdob se dostávala do popředí kroužková zbroj na nohou, později plátová. Tou se pokrývala celá noha včetně chodidla a chránič ze železa začal kopírovat tvar právě nošené obuvi. Nakonec pozdně středověká forma proslula prodlouženou a špičatou přední částí, tvarovanou směrem k zemi. Je paradoxem, že forma měla rytíře, jeho spolubojovníky a koně chránit, když se za patou připevňovaly ostruhy, jež zvyšovaly riziko úrazu. Ostruhy se připínaly k obuvi a později se nýtovaly k železnému chrániči natrvalo. Ještě v době románské je nosili pouze samotní jezdci, avšak v gotice se staly módní záležitostmi, a to i pro pacholky z rytířovy družiny. Následkem toho se ve 14. a 15. století náročně umělecky zpracovávaly a na hrotu se zakončovaly zubatým kolečkem.¹⁴⁴

Měšťané se především v pozdním středověku stávali bohatou vrstvou společnosti, což vedlo nejen k přepychovému oděvu, ale i obuvi. Bohatství, jímž disponovali, s sebou neslo i kulturní a politický vliv. Odolen Zítek píše, že: *„Nebýt oděvních pořádků, které se snažily marnotratnost měšťanstva omezit, nebylo by možné podle šatu zjistit stav a hodnost lidí, zda jsou princové, šlechtici, svobodní měšťané nebo řemeslníci, poněvadž se trpí, že každý se obléká podle své záliby.“*¹⁴⁵ Pořádky mimo jiné zakazovaly i nošení obuvi se zobany. Uváděly, že příslušníci vyšší šlechty směli mít délku bot dvě a půl chodidla, měšťané o jednu

---

¹⁴² [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 71-72.

¹⁴³ [Srov.] PIPEK, Lubomír. *Obuv v církevní historii – liturgika, hagiografie, patronáty*. In: *Obuv v historii - Sborník ze IV. mezinárodní konference*, kap. II/1. Acta Musealia: Zlín, 2004. s. 56-57.

¹⁴⁴ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 73-74.

¹⁴⁵ ZÍTEK, Odolen. *Lidé a móda – Malá moderní encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. s. 238.

délku a prostí lidé pouze polovinu stopy.¹⁴⁶ Týkaly se rovněž použitého materiálu a ozdob. Porušení pořádku se trestalo pokutou až tři zlaté. Většinou platil muž za svou ženu, která se chtěla líbit, a řemeslník za tovaryše. Pokuta mohla postihnout i ševce, zvláště pokud vyrobil delší zaban vědomě a jeho zákazník neměl na délku chodidla nárok.¹⁴⁷

Podobně jako oděv ani obuv se u měšťanstva moc nelišila. Typy a střihy obuvi byly stejné jako u vznešených vrstev, vyjma materiálu a hrubšího způsobu zpracování. Líbila se jim i vyšší obuv s názvem stivaly, u nás známá jako ščibaly, oblíbená především pro měkkou kůži, z níž se vyráběla.¹⁴⁸

Prostí lidé, kteří neměli dostatek finančních prostředků, začali od poloviny 15. století nosit pantofle. Šlo o obuv s uzavřeným předním dílcem, vytvořenou z hrubého materiálu. Ovšem nejrozšířenějším typem obuvi byly italské scarpette neboli škarbaly, škrpály. Nejen u nás byla tato obuv označována za nevhlednou a opotřebovanou.¹⁴⁹ Jednalo se o jednoduchý, prostý špičatý střevíc po stranách či nad nártem se zavazováním na koženou šňůrku

O obouvání rolníků a venkovanů se toho moc neví. Dochovalo se málo artefaktů. Nicméně pokud byli někde zobrazeni a nebyli bosí, měli obuté již zmíněné škarbaly či vyšší škorňe.¹⁵⁰

1.3 ROZVOJ ŘEMESLA

S rozkvětem měst se rozvíjelo i řemeslo. Vznikala řemeslná výroba a cechy. Na západě k rozvoji obchodu a řemesel došlo již na přelomu 10. a 11. století, u nás až s nástupem Karla IV. na trůn. Ten začal podporovat obchod a svou mocí zajistil Čechám pozornost západních zemí.

Zpočátku se řemeslo a obchod ve většině českých a moravských měst vyvíjelo především v rámci místních trhů. Až postupem času se specializovalo, zejména ve velkých městech, například v Praze, Brně, Olomouci, ale i Kutné Hoře či Hradci Králové. Cechy vznikaly do 14. století hlavně na místech s větší

---

¹⁴⁶ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 76.

¹⁴⁷ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 76.

¹⁴⁸ [Srov.] tamtéž, s. 62.

¹⁴⁹ [Srov.] tamtéž, s. 63.

¹⁵⁰ [Srov.] tamtéž, s. 76.

spotřebou.¹⁵¹ V menších městech byly zakládány až v průběhu 15. a 16. století. Ve velkých městech, se ševci slučovali v jednom cechu společně s koželuhy. Později se však rozdělili a cechy se osamostatnily. To však vedlo k potížím, protože původně si ševci kůži i sami činili, avšak toto privilegium nakonec ztratili a měli zakázáno se zabývat i koželužstvím. V malých městech k žádným změnám nedošlo a obuvníci s koželuhy pracovali v jednom cechu i nadále.¹⁵²

V 15. století ve městech pracoval již nespočet kvalitních ševců a ti se následně podle přísných cechovních regulí rozdělovali do dvou skupin. Ševci neboli sutores, kteří vyráběli novou obuv a museli být povinně zařazeni v cechu, a takzvaní prťáci, rovněž známí jako flekýři, sutatores či sotularium. Prťáci obuv pouze podráželi, spravovali a přešivali. Pokud se dostali k jejímu zpracování, měli povolený limit pouze několik jednoduchých párů za jeden kalendářní rok.¹⁵³ Nicméně nešlo o chudou část měšťanstva, někteří z nich vlastnili domy, a pokud se jich na jednom místě zabydlelo více, založili si další cech. Dokladem tomu byl cech z Kutné Hory z roku 1480 či z Malé Strany založený o rok později. Na malých městech se cechy s prťáky nezakládaly, nicméně ani zde řemeslníci nežili v nuzných poměrech.¹⁵⁴

Seznam staropražských měšťanů z let 1424-1436 uvádí, že zde žilo 15 ševců a 29 prťáků. A právě velký počet prťáků byl důkazem, že se obuv nevyhazovala, nýbrž spravovala. Šlechta a majetní lidé věnovali svou obuv poddaným a sluhům a ti ji dávali neustále opravovat. I archeologické výzkumy jsou toho důkazem. Analýza usňových odpadů z archeologického výzkumu historického jádra středověkého města Mostu dokládá značné množství usňových dílců obuvi. Je zřejmé, že i zde museli působit prťáci.¹⁵⁵ V německém Kemptenu vypátrali v měšťanských domech obuv umístěnou v prostoru mezi podlahou a stropem. Šlo o několik poškozených bot z pozdního středověku, kdy prťáci zřejmě odtrhli

---

¹⁵¹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 76.

¹⁵² [Srov.] WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu ve XIV. A XV. století*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. s. 611.

¹⁵³ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 77.

¹⁵⁴ [Srov.] WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu ve XIV. A XV. století*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. s. 583.

¹⁵⁵ [Srov.] HLAVÁČEK, Petr. *Analýza usňových odpadů z archeologického výzkumu historického jádra středověkého města Mostu*. In: *Obuv v historii - Sborník ze III. mezinárodní konference*, kap. IV-IV/3. Acta Musealia: Zlín, 2001. s. 146-147.

svršky od podešve a část použili k opravě jiné obuvi.¹⁵⁶ Obuv si dokonce majitelé často spravovali sami a drobné úpravy, které na nich prováděli, patřily k rutinně každodenního života. Avšak bylo na první pohled patrné, že se jednalo o neodbornou práci. Takto opravená obuv se dodnes nachází všude po starobylých městech Evropy.¹⁵⁷

1.3.1 Cechovní systémy jako silná sdružení s přísnými pravidly

Cechovní systémy se u nás začaly rozvíjet především ve 13. století. Každý řemeslný cech byl silným sdružením a dodržoval přísné regule. Napomáhal k rozvoji a ochraně řemesel, usměrňoval počet dílen¹⁵⁸ a řešily se v nich hospodářské, stavovské, společenské a sociální problémy. To bylo pro ševce pozitivní znamení i s ohledem na jejich budoucnost, nicméně sdružení byla z hlediska rozvoje řemesla také velkou brzdou. Regule, které museli dodržovat, měly za následek omezení obchodu, privilegií. Zvýhodňovaly či naopak omezovaly samotného řemeslníka. Ovlivňovaly jej při nákupu kůží, prodeji výrobků. Existovala i tržní a celní pravidla poškozující cizí obchodníky a řemeslníky. Řešily se zde také spory, ať už mezi jednotlivými ševci či mezi rodinnými příslušníky. Dodržovaly se návštěvy různých společenských a politických událostí.¹⁵⁹

Celé období středověku bylo silně ovlivněno křesťanstvím. Cechy měly vazby na místní církve a byly jim povinné mnohými úsluhami. Kostelům odváděly peněžní dávky i svíčky. Měly své patrony,¹⁶⁰ vlastní postavník,¹⁶¹ lampu na žerdi, rozumí se na dřevěné či kovové tyči, korouhev a truhlici, do které se ukládaly cechovní peníze a důležité dokumenty. Peníze se získávaly výběrem od členů daného cechu. Mezi důležité předměty cechů se jednoznačně řadily i věci, kterými byli obdarovávaní mistři při složení mistrovské zkoušky. Zpravidla šlo o

---

¹⁵⁶ [Srov.] ATZBACH, Rainer. *Středověká a raně novověká obrácená obuv z Kempten (Allgäu), Německo*. In: *Obuv v historii - Sborník ze III. mezinárodní konference*, kap. V. Acta Musealia: Zlín, 2001. s. 184.

¹⁵⁷ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 77.

¹⁵⁸ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 18.

¹⁵⁹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 78.

¹⁶⁰ [Srov.] NAHODIL, Otakar, ROBEK, Antonín. *České lidové pověry*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1959. s. 166.

¹⁶¹ [Srov.] ARCHIV ZPRAVODAJE MĚSTSKÉHO ÚŘADU POD HOSTÝNEM: *Cechovní postavníky* [online]. 2010-03 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <http://www.mubph.cz/clanek.php?id=366&menu=13&web=1&pageID=04bd5d1a0c9f3225a34f8f2583b4cd06#>, Pozn. Šlo o tři metry dlouhou tyč, na jejímž vrcholu se objevoval znak daného cechu. Znak byl zpravidla vyroben ze dřeva a opatřen vícebarevným nátěrem.

mísy nebo džbány. Pokud se objevil obuvník, který by chtěl patřit do příslušného cechu, musel splnit několik podmínek. Být ženatý, mít výuční list a také splnit již zmíněnou mistrovskou zkoušku, jež měla ukázat na třech párech rozličné obuvi zručnost a výsledek ševcovy tvorby.¹⁶² Pokud tuto zkoušku zvládl, byl přijat do daného cechu, přičemž každý mistr měl svou dílnu, ve které zaměstnával učně a tovaryše. Avšak ani učeň to ve své snaze neměl jednoduché. Nastupoval zpravidla ve věku kolem deseti let a na začátku musel složit tzv. „příjemné“ a sehnat ručitele, aby zaplatil nemalou sumu, pokud by se chtěl svého řemesla v budoucnu vzdát.¹⁶³ Platil mistrovi také na počátku výuky, a až se něco naučil, karta se obrátila. Poté od mistra vyjma peněz dostával jednou ročně i kabát, nicméně stále šlo o levnou pracovní sílu. Učeň se totiž nepodílel jen na práci v dílně, ale pomáhal i v domácnosti svého mistra.¹⁶⁴ Po absolvování musel učeň opět zaplatit mistrovi i cechu, v němž působil, a mohl se stát tovaryšem.¹⁶⁵

Od 16. století vyšlo nové nařízení a tovaryši měli povinnost vandru. Cestovali do různých zemí, kde si měli zdokonalit svou technickou zručnost a přiučit se jiným způsobům a technikám. Jelikož se nejednalo o nic neobvyklého, spali v noclehárnách, jež pro ně byly zřízeny.¹⁶⁶ Takovéto cestování trvalo pět až osm let, protože se většinu času pohybovali pěšky.¹⁶⁷ Po návratu z cest se vrátili ke svému mistrovi a byli mu plně podřízeni.¹⁶⁸ Nejstarší tovaryš následně zastupoval mistra v jeho nepřítomnosti a nemusel vykonávat žádné pomocné činnosti.¹⁶⁹ Jediný volný den tovaryšů a učňů připadal na první den v týdnu, tzv. modré pondělí. Ten fungoval jako náhrada za pracovní víkendové dny. V sobotu

---

¹⁶² [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 78.

¹⁶³ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 19.

¹⁶⁴ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 80.

¹⁶⁵ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 19.

¹⁶⁶ [Srov.] tamtéž, s. 19.

¹⁶⁷ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 80.

¹⁶⁸ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 19.

¹⁶⁹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 80.

se zpravidla pomáhalo při opravách obuvi a v neděli se chodívalo na trh, kde se obuv prodávala.¹⁷⁰

Trhy se pořádaly již od 13. století. Dokumenty uvádí, že první pražské tržiště vzniklo a dále fungovalo od roku 950.¹⁷¹ Trhy trvaly minimálně jeden den, k příležitosti různých církevních svátků, avšak tradičně pořádané až den po tomto svátku. Jednou v roce se pořádaly i výroční trhy, ve větších městech i dvakrát. Každý z prodávaných výrobků měl své předem určené místo a podle rozhodnutí ševcovského cechu se zde dala obuv koupit i levněji, než tomu bylo za normálních okolností.¹⁷²

Pokud jde o ševce na malých městech a vesnicích, Miroslava Štýbrová uvádí, že: *„Společenské postavení ševců nebylo pro většinu řemeslníků dobré, jen málokterý z nich se nacházel v hierarchii obce na prvních místech. Nejnižší postavení měli ševci šijící hrubé boty nebo správkaři, kteří byli pro svou bídu častováni posměšnými písničkami.“*¹⁷³

Radní měst se snažili udržovat řemeslníky stejného oboru na stejném místě, zpravidla je soustředili i do jedné ulice. Předcházeli tím šizení zákazníků a umožňovalo jim to také značný přehled. Řazení do jednotlivých ulic je dodnes zachyceno názvy českých a moravských měst. Objevuje se Ševcovská, Kožná, Koželužská a mnohé další.¹⁷⁴ Čechy rovněž omezovaly obchodování svých členů. Podle nařízení z roku 1413 například nemohli vetešníci vyložit v obchodě více než dvoje škorně a ševci mohli na trzích předložit pouze osm párů škorní a osm párů bot.¹⁷⁵

1.3.2 Ševcovské dílny a nástroje, které se ke zpracování obuvi používaly

Je nutné zdůraznit, že než se na konci 18. a počátkem 19. století objevily první pokusy o nahrazení ručního šití obuvi mechanickým, ve způsobu výroby a

---

¹⁷⁰ [Srov.] WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu ve XIV. A XV. století. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. s. 746.*

¹⁷¹ [Srov.] tamtéž, s. 26.

¹⁷² [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 83.*

¹⁷³ Tamtéž, s. 78.

¹⁷⁴ [Srov.] WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu ve XIV. A XV. století. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. s. 97.*

¹⁷⁵ [Srov.] tamtéž, s. 335.

zpracování bot nenastala žádná podstatná změna.¹⁷⁶ Nástroje, které se používaly tehdy, se používají dodnes. Lze je tedy označit za tradiční, nicméně u mnohých z nich je dodnes problém s datací. Víme s jistotou, že již ve starší době kamenné používali dláta, rašple a rydla,¹⁷⁷ v mladší době kamenné šídla a jehly. Již v době starých Římanů se používala kopyta a rovněž z doby Římanů i Řeků se dochovalo různé nářadí. Nože rozličných tvarů na krájení usní, šídla a další. Dokladem jsou i různé nože z nálezů v Mohuči.¹⁷⁸ (viz Přílohy II., obr. 23) Důležitým mezníkem ve vývoji nástrojů bylo zvláště 12. a 13. století, jako čas známý pod pojmem technická revoluce. Šlo o dobu, kdy se uplatňovaly vynálezy známé z antiky a dovezené Araby z mimoevropských oblastí. Dalším důležitým mezníkem bylo 14. a 15. století. Řada starších nástrojů se dočkala modernizace a začala se běžně používat. Když se ve 13. století zakládaly řemeslnické cechy, zřejmě se již většina těchto nástrojů ševci normálně používala.¹⁷⁹

Ševcovské dílně se říkalo veřtat, z německého slova Werkstatt, což znamená pracoviště.¹⁸⁰ Ovšem častým jevem těchto pracovišť bylo špatné osvětlení, zpravidla šlo i o místa zatuchlá, a tak nebylo překvapením vidět obuvníky, zvláště v letních měsících, při práci před domem. Počítá se, že výroba jednoho páru obuvi trvala přibližně dva dny, pokud ovšem obuvník nepracoval na botách náročnějších, ty zabraly mnohem více času.¹⁸¹

K nezbytnému vybavení, jež potřebovali obuvníci ke své práci, patřil malý nízký stůl, na nějž si mohli odkládat nástroje, a také trojnožka. Šlo o pracovní stoleček, také nazývaný verpánek, z německého slova werkbank. Toto sedátko mělo tři nohy a kulatou sedací část.¹⁸² (viz Přílohy II., obr. 24) Vzhledem k tomu, že šlo o sedavé řemeslo, bylo nutné vymyslet stoličku, která bude pohodlná, avšak ne na tolik, aby zdržovala od práce. Ševci tedy začali používat stoličku bez

---

¹⁷⁶ [Srov.] ONDRIŠ, Jozef. *Výroba svršků obuvi I. pro 1. Ročník středních odborných učilišť*. 1. vyd. Praha, 1984. s. 11.

¹⁷⁷ [Srov.] NOVÁK, Pavel. *Encyklopedie nářadí, strojů a pomůcek*. 1. vyd. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. s. 4.

¹⁷⁸ [Srov.] ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1955. s. 9-16.

¹⁷⁹ [Srov.] NOVÁK, Pavel. *Encyklopedie nářadí, strojů a pomůcek*. 1. vyd. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. s. 4-5.

¹⁸⁰ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výroby*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 94.

¹⁸¹ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 79.

¹⁸² [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výroby*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 94.

opěradla, poněvadž mezi nimi kolovala legenda o tovaryši, který na ní lenivě usnul, ve spánku upustil z ruky nůž a ten ho ošklivě poranil.¹⁸³ Mimo trojnožky se objevovalo i ševčátko, čtyřnohá stolička potažená kůží.¹⁸⁴

Po stranách obuvnického stolku se kromě čelní strany objevovaly dokola natlučené háčky, na nichž viselo různé nářadí potřebné k práci. K ručnímu sešívání dílců sloužila lavice, takzvaný sedlářský koník. Na jedné ze stran se nacházely dvě dřevěné upínací čelisti a do nich se posléze vkládaly díly určené k sešití. Okraje dílů přečnívaly pouze o tu část, kde měly být propíchnuté šídlem. Pokud přečnívala větší část, materiál se při šití přehýbal a ševcům se tím komplikovala práce.¹⁸⁵ V blízkosti ševce se nacházel také škopek s vodou, dřevěná nádoba k namáčení kůže a kahanec, nad jehož plamenem se rozpouštěl vosk a rozžhavovaly se nástroje k práci.¹⁸⁶

K výrobě obuvi používal švec potěh. Pruh kůže sloužící k tomu, aby si švec při práci na verpánku přidržoval své dílo. Pruh kůže byl poměrně dlouhý, tudíž si ho mohl švec dole přichytit chodidlem a na koleně jej měl přetažený přes právě zpracovávanou obuv.¹⁸⁷ Švec používal potěh i jako výchovný prostředek na své lenivé a neposlušné učně.¹⁸⁸

Mezi drobné nástroje pro výrobu obuvi ve středověku patřily:^{189 190}

- Čárkovač - nástroj používaný obuvníky k rýhování okrajů kůží (estetický dojem, zpevnění materiálu). Šlo o dřevěné či kostěné čárkovače tvaru nože s krátkým ostřím, které se používaly za studena na třísloněné kůže.
- Desky - trojdílná dřevěná forma. Prostřední část měla tvar desky na konci vytvarované do držadla, jehož pomocí se z holínky vytahovala.

---

¹⁸³ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 79.

¹⁸⁴ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 94.

¹⁸⁵ [Srov.] tamtéž, s. 94.

¹⁸⁶ [Srov.] tamtéž, s. 98.

¹⁸⁷ [Srov.] NOVÁK, Pavel. *Encyklopedie nářadí, strojů a pomůcek*. 1. vyd. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. s. 127.

¹⁸⁸ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 81.

¹⁸⁹ FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 95-99.

¹⁹⁰ NOVÁK, Pavel. *Encyklopedie nářadí, strojů a pomůcek*. 1. vyd. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2011. s. 11-167.

K ní přiléhaly z obou stran díly s vnitřní rovnou plochou a vnější zaoblenou tak, aby dávala tvar lýtka.

- Dratev – šicí materiál pro obuvníky. Ševci si ji vyráběli svépomocně z konopné nitě, která se na konci rozpletla na jednotlivá vlákna. Nožem se seřízla doztracena a mezi vlákna se následně pro zpevnění prasečí štětina. Poté se třením v dlani o koleno dratev opět stočila a celá se důkladně nasmolila. Byla natolik ostrá a pevná, že se s ní dalo šít jako s jehlou.
- Floky – dřevěné kolíčky spojující podešev se stélkou.
- Kleště cvikací a napínací – speciální kleště, jimiž se kůže při šití obuvi napínala a natahovala.
- Kleště štípací – sloužily k vytahování bodců, hřebíčků apod.
- Knejpky – zakřivené ševcovské nože k seřezávání a vyřezávání kůže. Předcházely jim jednoduché kostěné či pazourkové nože užívané již od pravěku.
- Kopyta – pomůcka používaná k upevnění boty v procesu výroby. Byla tvořená masivním dřevem opracovaným do hrubého tvaru nohy. Pokročilejší verzí jednodílného kopyta je kopyto dvoudílné, přeříznuté v nártu, které umožnilo obě části od sebe podle potřeby oddálit.
- Kostka – plát z hovězí kůže používaný na hlazení a dočišťování finálního výrobku, také používaný k rýhování usně.
- Odjímák neboli hranořízek – sloužil ke strhávání hran kůže, čištění a úpravě podešve.
- Rašple – pilníky na broušení, například koženého rámu boty.
- Ševcovské kladívko - mělo plochu určenou k tlučení ne hranatou, nýbrž kulatého, zaobleného tvaru, aby nedocházelo k poškození měkkého koženého materiálu. Používalo se k úpravě napnuté obuvi, k zarážení hřebíčků, floků apod.
- Šídla – nástroje na perforování kůže. Měly tvar tenkého ostře zašpičatěného kovového bodce obvykle kruhového průřezu zasazeného do dřevěné soustružené rukojeti. Šídla se objevovala již v pravěku, kdy byla zhotovována především z kostí a sloužila k sešívání kožešin. V gotice se používala kovová.

- Šídlo na floky – k prorážení otvorů v podešvi, kam se následně vtloukaly floky.
- Šídlo šněrovací – kovová část vložená do dřevěné rukojeti s dlouhým zahnutým hrotem. Sloužilo k přišívání svršku ke stélce.
- Šturp – kovový násadec na konci podélně rozvinutý. Používal se k ručně vytvářené ozdobné úpravě rámu – ke šturpování.
- Valchprét - pomůcka používaná obuvníky k upevnění dílců holínky před sešitím. Tvořila ji plochá dřevěná forma tvaru L. Díly kůže se připevňovaly kovovými bodci.
- Varhánky – používány při šití vrapovaných holínek, kordovánek. Desky tvořily tři dřevěné části. Dvě krajní vytvarované podle lýtka s příčnými zářezy pro budoucí vrapy na vnější straně a se zářezy na vnitřní straně, do nichž se zasunovala střední mírně kónicky se zužující plochá část s výstupky kopírující výřezy v krajních částech. Tato část byla zakončena rukovětí.

Až do 17. století byly jedinými nástroji na spojování dílců šídla a dratve. K vybavení dílen patřily i drobné doplňky, například klouzek, prášek, jenž snižoval tření uvnitř boty. Dále používali již zmíněné floky, smolu, vosk, hřebíčky, lepidla, štětce a úlomky skla na začišťování kůže.¹⁹¹

1.3.3 Materiály využívané k výrobě obuvi a jejich zpracování

Dalo by se říci, že hlavním materiálem pro zpracování obuvi byla kůže. Avšak k tomu, aby mohl obuvník vyrobit kvalitní obuv, potřeboval kvalitně zpracovanou useň. Vzhledem k tomu, že v jednom cechu pracovali nejen ševci, ale i koželuzi, na výrobě obuvi měli značný podíl. Tím spíše, když posléze bylo ševcům činění kůže zakázáno a tyto dva cechy se ve velkých městech rozdělily.

Koželužství patřilo stejně jako obuvnictví mezi specializovaná řemesla. První technikou k úpravě kůží bylo činění tříslovinou, především dubovou kůrou. Avšak nejčastější kůží, která se v tomto období používala, byla bezesporu hovězina, jež získávala po opracování pevnost vhodnou právě na výrobu obuvi.¹⁹² Vydělávala se i teletina a na venkově se používala také skopovina. K provozování

---

¹⁹¹ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 99.

¹⁹² [Srov.] JANOTKA, Miroslav, LINHART, Karel. *Zapomenutá řemesla*. 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1984. s. 59.

řemesla potřeboval koželuh i značný kapitál, aby si mohl nakoupit suroviny, vybudovat koželužské jámy a pořídit si technické vybavení.¹⁹³

Zjednodušeně řečeno koželuh po získání surovin vytvořil tzv. holinu, aby odstranil z kůže mastnotu, krev a jiné nečistoty, které by ji mohly poškodit. Kůže se napnula na rámy, připevnila se a poté se po dva dny namáčela a máchala při neustále kontrole, zda vše probíhá tak, jak má.¹⁹⁴ Následně se loužila shnilou močí pro snadnější odstranění chlupů. Po této fázi přišlo na řadu oškrabávání srsti a pokožky, avšak šlo o náročnou a titěrnou práci. Koželuh si musel dávat pozor, aby ji nepoškodil a nezeslabil. Následně vлил do jam louh z tříslovin, především dubové, ve kterých se kůže opět loužila pro další změkčení.¹⁹⁵ Nakonec se kůže sušila a natírala sádlem, popřípadě lojem, a buď v tomto stavu, či bez mazání se předávala ševci.¹⁹⁶

Mimo koželuhů patřili k tomuto řemeslu také zámišníci, štumfaři, tříslníci, barvíři koží a jircháři, známí rovněž jako bělokožci. Zámišníci zpracovávali především kůže z vysoké zvěře, méně často kozinu a skopovici. Zámišník činil kůže tukem.¹⁹⁷ Především kůži z vysoké zvěře, která tímto způsobem získávala žlutou barvu, na dotek měkkou a jemnou jako samet.¹⁹⁸ Jak uvádí vokabulář webový, štumfař rovněž zpracovával kůže, ale nenapouštěl je konzervační látkou.¹⁹⁹

Tříslník se zabýval přípravou třísla, tudíž byl jakousi pomocnou silou koželuha.²⁰⁰ Barvíři kůží získávali barevné odstíny několika různými způsoby. Černou za pomoci syrovátka namočeného spolu se starými hřebíky, řetězem či jinými staršími předměty nebo za použití modré skalice, ve které se následně řetěz vylouhoval. Způsobů bylo mnoho, avšak u všech platilo natírat useň tímto

---

¹⁹³ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 21.

¹⁹⁴ [Srov.] PECELT, Antonín. *Mizející řemesla*. 1. vyd. Nový Bydžov: Tisková, ediční a propagační služba, 1958. s. 133.

¹⁹⁵ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 78-80.

¹⁹⁶ [Srov.] WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu ve XIV. A XV. století*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. s. 582.

¹⁹⁷ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 83.

¹⁹⁸ [Srov.] tamtéž, s. 76.

¹⁹⁹ [Srov.] VOKABULÁŘ WEBOVÝ: *Webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny* [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

²⁰⁰ [Srov.] JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. s. 47.

roztokem několikrát a v konečné fázi ji nalakovat černým klišovým roztokem. Hnědá barva se získávala z odvaru z houby choroše, zelená posypáním měděnými pilinami. Žluté, modré a červené barvy se dosahovalo pomocí barevného dřeva. V konečné fázi se usně potíraly odvarem z lněného semene či mořských chaluh a klasickým způsobem se stalo natírání tmavé kůže hovězí krví již při samotné úpravě.²⁰¹

Jircháři využívali podobné zpracování kůže jako koželuzi. Rozdíl mezi nimi byl ten, že jircháři používali místo třísloviny roztoky z kamence. Šlo o nejstarší techniku ve zpracování kůži a jejím následným produktem se stala jircha, materiál mnohem jemnější, avšak méně odolný.²⁰² Ke zpracování jirchář používal kůže z jehňat, koziny, jelenice a dalších.²⁰³ K přezdívce bělokožci se dostali právě vzhledem ke světlé, až téměř bílé usni, jež z roztoku vznikla. První pražský jirchář byl zaznamenán již v roce 1353.²⁰⁴

K řemeslu se řadili i kordovaníci. Označení (stejně jako obuv) pocházelo od španělského města Cordóby. Kordovaník vyráběl měkké usně z teletiny, kozloviny či skopoviny a kůže z těchto zvířat se ještě před činěním obarvila na červenou nebo žlutou barvu.²⁰⁵

Koželužské řemeslo stálo řemeslníky mnoho peněz i sil. Na výslednou useň z neopracované kůže se muselo čekat několik týdnů a provázel ji i značný zápach. Právě kvůli tomuto zápachu byli koželuzi označováni též za „smradáky“ a sami si tak říkali. Nešlo však o nadávku, ale o vystižení podstaty vysoce specializovaného řemesla.²⁰⁶

Kůže, hlavní materiál ke zpracování obuvi, se lišila původem a následným zpracováním. Vyšším vrstvám byla určena kůže pevná, kvalitní a většinově vyráběná z mladé a na kůži velmi kvalitní zvěře. Mimo jiné se od konce

---

²⁰¹ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 81-82.

²⁰² [Srov.] JANOTKA, Miroslav, LINHART, Karel. *Zapomenutá řemesla*. 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1984. s. 59.

²⁰³ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 76.

²⁰⁴ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 83.

²⁰⁵ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 84.

²⁰⁶ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 83.

15. století začínaly pro tuto vrstvu uplatňovat i jiné materiály, příkladem černý a barevný kordován, rovněž ve vysoké kvalitě.²⁰⁷ Ke kvalitním textilním materiálům se na obuv používal brokát, aksamit²⁰⁸ a prutový samet tkaný z hedvábné příze. U vrstev nižších se používala kůže mnohem hůře opracovaná a také hrubší.

Všechny druhy obuvi vyráběné ševcem se řídily přáním zákazníka, obuv šil na míru. Se svými schopnostmi musel umět vyrobit obuv na denní nošení, sváteční i loveckou. Práce se také dělily na dílo krátké, to představovalo mužské, ženské a dětské střevíce, a dílo dlouhé (obuv vysokou). Pokud k ševci přišli majetní zákazníci, výjimečně si nechali ušít obuv z již zmíněného kordovánk, brokátu či aksamitu, nicméně ve většině zakázek figurovala právě vyčiněná kůže.²⁰⁹

1.4 OBUV NA OBRAZECH GOTICKÝCH UMĚLCŮ

Jak je už z názvu kapitoly patrné, tato část se věnuje obuvi v dílech gotických umělců. Avšak nejde jen o umělce, nýbrž i o samotná dochovaná díla, mezi něž bezesporu patřily kodexy, rytiny a další artefakty. Pomocí historické technologie lze určit, jaká obuv se dříve nosila. Tvoří tak nezpochybnitelný dokument o tehdejších módních trendech a o tom, jak se dané období proměňovalo.

Jednotlivá díla zachycují obuv napříč Evropou. Především proto, jak se jednotlivé státy navzájem ovlivňovaly pořádáním křížáckých výprav, cestováním tovaryšů a také rozkvětem českého státu ve 14. století. V tuto dobu se Praha stala na několik desetiletí významným kulturním a uměleckým střediskem Evropy.

Pokud jde o gotické malířství, k hlavním střediskům se bezesporu řadila Itálie a slavní tvůrci jako Duccio di Buoninsegna, Cimabue, Simone Martini, Giotto di Bondone, Ambrogio Lorenzetti a Gentile da Fabriano. Z Francie Bratři z Limburka a v Nizozemí Jan van Eyck či Rogier van der Weyden. I díla některých

---

²⁰⁷ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 21.

²⁰⁸ [Srov.] KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottův slovník naučný: A-Alpy* [online]. 1996. Argo, 1996 [cit. 2017-03-13]. ISBN 80-7203-008-6. Dostupné z: <http://archive.org/stream/ottvslovnknauni15ottogoog#page/n694/mode/1up>. s. 658, Pozn. Aksamitem se nazýval hedvábný samet.

²⁰⁹ [Srov.] FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 21.

z těchto umělců jsou brána v potaz jako přímá dokumentace tehdejšího obouvání.

Co se týče Itálie a výše vyjmenovaných tvůrců, zobrazovali na svých dílech většinou světce. Na většině z nich jsou zachyceni bosí či se obuv skrývá pod šatem, a tak není možné specifikovat, o jaký druh se jedná. Avšak Gentile da Fabriano a obraz Klanění tří králů je světlou výjimkou. Umělec v přední části obrazu zobrazil jednoho z králů, oblečeného do červených punčoch, a sluhu, jenž se mu snaží připevnit či naopak sejmout zlaté ostruhy. Podkoní vpravo má na nohou škorně s měkkou holení a stejně jako král i ostruhy. (viz Přílohy II., obr. 25)

Obraz Panna Marie s dítětem, sv. Jiřím a sv. Antonínem od Antoina Pisanella je dokladem rytířské zbroje, a to opravdu honosné. Vyzařuje z něj tak typické zjemnění mravů, které podtrhuje nejen rytířův klobouk. Má na sobě přepychovou plátovou výzbroj se zlatými komponenty, viditelnými i na ostruhách. Vzhledem k tvaru chodidla má sv. Antonín nejspíše škorně, díky přizvednutému plášti jsou dobře viditelné. (viz Přílohy II., obr. 26)

Bratři z Limburka se dostali do širšího povědomí především svými miniaturami a jejich nejvýznamnějším dílem se stala zakázka od vévody z Berry. Šlo o ilustrace ke Knize hodinek, pravidelných modliteb pro různé příležitosti. Mezi nejčastěji reprodukované iluminace rukopisu patřily miniatury měsíců. Ty nám jasně ukazují obuv skrze společenské vrstvy tehdejšího obyvatelstva.

Například měsíc leden vyobrazuje středověkou hostinu vyšší společnosti. V přední části se nacházejí dva lidé, patrně dvořané, oba mají punčochové kalhoty mi-parti. Jedna nohavice je v barvě zelené, druhá v bílé. Dvořan v levé části má takto členěn i kabátec a dvořan v levé části má na bílé punčoše připnutou i ostruhu. V levém dolním rohu vidíme i střevíce. Punčochové kalhoty jsou náznakem vidět i u jezdce v měsíci srpnu. To samé platí i pro již zmíněné střevíce. Měsíc červenec zobrazuje rolníky bosé a říjen venkovana ve škorních krmící ptactvo a muže na koni, patrně ve škarbalech. (viz Přílohy II., obr. 27-30)

Další významný nizozemský umělec Jan van Eyck je znám obrazem Portrét manželů Arnolfinových. (viz Přílohy II., obr. 31) Mimo jiné zobrazil i obuv. V levém dolním rohu vidíme trippeny neboli nazouváky. Platforma je dostatečně vysoká a zároveň je zúžená do mírně zvednuté špičky, tím dokonale kopíruje

zobákovou obuv poullaine, která se do nich nazouvá. Nechybí ani pásky pro lepší upevnění. Mezi samotnými manželi vidíme v pozadí i červené dámské domácí pantofle. Další Eyckův obraz Stigmatizace sv. Františka zobrazuje sv. Františka s poutníkem. Patrně jde o zachycení duchovní cesty, jež se zřejmě dobrala svého konce, proto jsou oba bosí. (viz Přílohy II., obr. 32)

Špičatá obuv s nazouváky je dobře viditelná i na miniatuře s Filipem III. dobrým z Henegavské kroniky nebo na zasnoubení Renauda a Clarissy, ilustraci z rukopisu rytířského románu Čtyři synové Aymonovi. Je zde znázorněna i těsná linie ženského a mužského šatu. Ženy mají vysoké heniny a špičatou obuv lze vypozorovat i ze zvednutého ženského oděvu. (viz Přílohy II., obr. 33-34)

Známým dílem je i iluminace z 15. století, kdy Filip IV. přijímá hold od svého vazala Eduarda III. anglického. Panovník má na sobě červené punčochy, střevíce poullaine a sokolník kráčí v červených střevících. Toto dílo nám tak předkládá důkaz, že se tyto střevíce opravdu nosily ve více barvách, nejen v černé. (viz Přílohy II., obr. 35)

Israel van Meckenem, rytec, jehož původ není s jistotou znám, zachytil na dvou rytinách dva extravagantní typy obutí. Na první z nich jsou zobrazené špičaté boty poullaine a na druhé medvědí tlapy. Z hlediska vývoje jde o doklad přeměny špičaté obuvi na zakulacenou, tolik typickou pro nadcházející období. Na další ze svých rytin s názvem Tanečníci zobrazil kavalíry, zřejmě i minesengry, kteří se dvoří dámě zpěvem, tancem i hudbou. Čtyři mají zobákové boty a jeden z nich škorně. (viz Přílohy II., obr. 36-38)

Dalším dokladem gotické obuvi jsou bezesporu i různé kodexy. Gelnhausenův kodex, jihlavská právní kniha, obsahuje několik ilustrací s obuví poullaine. Patří mezi ně například postava soukeníka v punčochových kalhotách mi-parti. Tyto kalhoty jsou ukončené zobákovým typem špičky, nicméně tato část je rovněž vytvořená z punčoch s pevnou spodkovou usní. Nejedná se o práci ševce, ale krejčího. Na konšelské přísaze jsou vidět škorně, škarpály i punčochové kalhoty. Je zde zachycen i moravský markrabě Jošt Lucemburský. Vidíme extrémně dlouhé špičky obuvi, tvořící součást luxusní plátové zbroje. (viz Přílohy II., obr. 39-40)

Zajetí sv. Jakuba od Mistra rajhradského oltáře zobrazuje (podle oděvu) zámožného měšťana, s největší pravděpodobností kata, s červenými škorňemi z kvalitního materiálu. (viz Přílohy II., obr. 41)

Vyjma těchto děl se objevují i artefakty, na kterých jsou zaznamenány obuvnické dílny a ševci při práci. Příkladem je freska ze života sv. Marka. Ta zachycuje obuvnickou dílnu ze 14. století. V dílně je vidět mistr, tovaryši, učni a také obuvnické náčiní spolu s botami. Dále vývěsní štít s motivem sv. Kryspina, patronem cechu, či obuvník při práci, s trojnožkou a verpánkem, z roku 1476. (viz Přílohy II., obr. 42-43)

2 INSPIRACE PRO SOUČASNÉ MÓDNÍ TVŮRCE

Abychom pochopili inspiraci současných návrhářů, musíme se vrátit o několik století zpět do historie. Do 16. století vzniklo mnoho druhů obuvi. Například sandály, jeden z nejstarších typů obuvi s kořeny již ve starověkém Egyptě. Sloužily nejen jako ochrana před terénem a horkým pískem, ale zároveň jako módní doplněk. Vzhledem k tomu, že šlo o obuv, která nechávala části nohy odhalené, egyptské ženy tato místa využívaly ke zdobení různými šperky. I boty se špicí z vrcholné gotiky, známé jako poulaine, patřily k inspirativním. Zvedaly svého nositele na přezůvkách do výšky a tím ho chránily před znečištěním ve středověkých ulicích. Nakonec se vyvinuly do podoby, již skrze svůj vývoj v designu ukazují módní kredit a v dnešní době touhu po značkách a šik obuvi.

Ze sandálů se vyvinuly postupně skoro všechny druhy obutí. Objevovaly se nejen v Egyptě, ale i v Řecku, a to v různých stylech. Od těžkých a pracovních k dekorativnějším a lehčím. V Římě se staly znakem nejen vojáků, ale i kurtizán a císařoven.²¹⁰ Ty měly podrážky ze zlata a na řemíncích drahokamy. Sandály tak byly od samého počátku znakem oslnivé svůdnosti a vzbuzovaly erotické chvění.²¹¹ Ve středověku je nosili chudí a prostí lidé či kněží, kteří jimi vyjadřovali pomíjivost světského přepychu.²¹² Ve 3. století vyzýval sv. Kliment Alexandrijský ženy, aby na veřejnosti nenosily odhalené nohy. Soudil, že šlo o darebný výtvar vzbuzující pokušení.²¹³ Z toho je patrné, že sandály sloužily nejen jako symbol bohatství či chudoby, ale i koketnosti či cudnosti.

Sandály jako módní záležitost následně ustoupily na nějaký čas do pozadí, aby se v plné síle vrátily ve 20. letech 20. století. Zpočátku jako plážová móda na francouzské Riviére a o deset let později se přesunuly i na taneční parket zásluhou Andrého Perugia, obuvního designéra.

André Perugia, původem z francouzské Nice, patřil mezi první obuvnické návrháře celebrit. Stejně jako jeho otec se i on se začal věnovat obuvnictví a už v 16 letech si otevřel svůj první obchod na pařížské ulici Faugbourg St. Honoré, ve

---

²¹⁰ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 19.

²¹¹ [Srov.] O'KEEFFE, Linda. *Shoes – A celebration of pumps, sandals, slippers and more*. 1. vyd. Köln: Könemann Verlagsgesellschaft mbH Bonner, 1997. s. 22.

²¹² [Srov.] tamtéž, s. 22.

²¹³ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 20.

kterém prodával boty ze své dílny.²¹⁴ A právě v tuto chvíli se dostal do povědomí široké veřejnosti jako tvůrce bot s novým tvarem podpatku a páskem přes nárt. Na výrobu lodiček a sandálů používal hadinku, zdobení šperky, purpurovou vepřovici, zlacenou kozinku a ještěřčí kůži zdobenou perlami.²¹⁵ Důležitým mezníkem v jeho kariéře se následně stalo spojení se slavným krejčím Paulem Poiretem. Ten si na konci první světové války Andrého najal, aby pro něj pracoval. Tím se André dostal k zakázkám pro slavné osobnosti a roku 1928 vznikly slavné turbanové sandály pro tanečnici Josephine Baker, vytvořené z šedé kůže, s ludvíkovským podpatkem a otevřenou špičkou. Či černé krajkové podpatky pro Glorii Swanson.²¹⁶ (viz Přílohy II., obr. 44)

Další návrhář, jenž tvořil sandály pro slavné osobnosti, byl David Evins. Ten vytvořil své nejslavnější sandály pro Claudette Colbert ve filmu Kleopatra. Šlo o páskový, vícebarevný sandál na klínu, osázený drahými kameny.²¹⁷ (viz Přílohy II., obr. 45)

Mezi extravagantní návrháře patřil bezesporu italský obuvník Salvatore Ferragamo. Sandály z roku 1951 s názvem „*Kimo*“ měly vyměnitelnou černou, červenou nebo zlatou saténovou vložku a vysoko střižené pásky proplétané měkkou zlatou kůží. Sandály „*Vitrea*“ z let 1952-1954 byly rovněž vytvořeny z měkké kůže s páskem přes patu, s kónickým vysokým dřevěným podpatkem a vinylovým páskem přes prsty, na němž se objevovaly perly a korálky z topazu a růžového skla.²¹⁸ Salvatorovy sandály se značily opravdovou rozmanitostí. Měly jehlové podpatky, tvarované mosaznými dráty, minimalistické černé řemínky, platformy, pásky kolem kotníků v neořímském stylu i zdobení složitým potažením ze zlaceného skla.²¹⁹ (viz Přílohy II., obr. 46-47)

Změna nastala po druhé světové válce. Kůže se používala především k výrobě vojenských bot a obuvníci neměli dostatek materiálu. Ovšem Ferragamo chápal toto omezení jako výzvu a začal užívat materiály pro stávající

---

²¹⁴ [Srov.] WALFORD, Jonathan. *Shoes A-Z – Designers, Brands, Manufacturers and Retailers*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 2010. s. 20.

²¹⁵ [Srov.] O'KEEFFE, Linda. *Shoes – A celebration of pumps, sandals, slippers and more*. 1. vyd. Köln: Könemann Verlagsgesellschaft mbH Bonner, 1997. s. 47.

²¹⁶ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 20.

²¹⁷ [Srov.] tamtéž, s. 20.

²¹⁸ [Srov.] tamtéž, s. 21.

²¹⁹ [Srov.] WALFORD, Jonathan. *Shoes A-Z – Designers, Brands, Manufacturers and Retailers*. 1. vyd. London: Thames and Hudson, 2010. s. 202.

dobu více než neobvyklé. Využíval celulózu, papír používaný k balení sladkostí či rybářský nylonový vlasec. Ty následně obšíval zlatými nitěmi - tak vznikly jeho první neviditelné sandály. Nicméně transparentní obuv se stala po válce příliš vizionářská a setkala s nepochopením žen, které toužily spíše po zdobnosti.²²⁰

Dnes se objevují sandály v mnoha barevných provedeních, střízích i materiálech. Nízké i vysoké, večerní i letní. Bohaté svou rozmanitostí, ať už to jsou zlaté kožené „*Sizzle sandals*“ od Manola Blahnika, červené saténové páskové sandály od Jimmyho Choo z roku 2003 či vícebarevné semišové sandály na platformě od Pierra Hardyho z roku 2010.²²¹ (viz Přílohy II., obr. 48)

Dalším typem obutí, který vidíme dodnes, avšak v pozměněné formě, jsou boty se špicí. Tato prodloužená špička až nápadně připomíná poulaine, střevíce z období gotiky, které postupně získávaly a ztrácely na popularitě v celé Evropě od 12. do 16. století. Šlo o období, kdy lidé, především šlechta, dávali na obdiv své bohatství prostřednictvím oděvu i obuvi. V jednu dobu byly střevíce tak dlouhé, že se musely přivazovat k pasu a různě vycpávat.²²² Šlo tedy o evidentní příklad bot ukazujících sociální status. V takovéto botě totiž nebylo možné vykonávat jakoukoli fyzickou činnost a problém působila i samotná chůze.

V průběhu staletí se objevovaly některé jejich verze v různých částech světa, avšak skutečný rozkvět začal až v 50. letech 20. století, kdy se dostávaly opět do popředí.²²³ Zprvu šlo o symbol subkulturního protestu v ulicích Harlemu a New Yorku a poté přešly do mainstreamové módy pro dospívající, kde se podobně jako v gotice potýkaly s kritikou.²²⁴

V roce 1950 získaly novou přezdívku, tzv. „*winklepicker*“. Název vznikl odvozením od mořských hlemýžďů. Lidé je na dovolené s oblibou využívali na dolování plžů z ulit, což jim vzhledem k ostré špičce nedělalo sebemenší problém. Když se podobně jako ve středověku dostaly poulaine do pánské módy,

---

²²⁰ [Srov.] O'KEEFFE, Linda. *Shoes – A celebration of pumps, sandals, slippers and more*. 1. vyd. Köln: Könemann Verlagsgesellschaft mbH Bonner, 1997. s. 64-65.

²²¹ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 21.

²²² [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 64-65.

²²³ [Srov.] BATA SHOE ORGANIZATION. *Lidé a boty – boty, jak procházely staletími*. 1. vyd. Canada, Toronto: Bata Limited, 1994. s. 28.

²²⁴ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 45.

začaly se nosit jako elegantní polobotky k úzkým kalhotám. S oblibou se nosili příznivci různých subkultur, jako teddy boys²²⁵ nebo od roku 1970 punkeři.²²⁶

Do dámské módy se dostaly na konci 50. let a od pánské verze se lišily jehlovým podpatkem, jenž dosahoval až extrémní výšky. Více se zdůrazňovala a prodlužovala špička, což mělo v kombinaci s podpatkem za následek značnou nestabilitu. Váha těla byla přenesena pouze na prsty u nohou, nositelky tedy trpěly bolestí, nepohodlím i rizikem deformace prstů. V roce 1963 byla dlouhá zúžená špička nahrazena špičkou karé, tedy špičkou hranatou, aby se znovu objevila v mainstreamové módě 90. let s opětovným znovuzrozením jehlového podpatku. Dodnes tato obuv zůstává klasikou a neustále se v různých variacích vrací na módní mola.²²⁷

Z období gotiky přešla do současnosti i platforma. Ta se vyvinula podobně jako pantoflíček z nazouváků vyrobených ze dřeva či tvrdé usně, které se připevňovaly k obuvi různými páskami.²²⁸ Ve středověku sloužily k ochraně před nečistotou a v 16. století v Benátkách nosily ženy platformu pro upoutání pozornosti. Vyráběla se z korku či dřeva a pozornost zvyšovala i kamínky posazenými na některých jejích částech. Platformou nositelky vyjadřovaly své společenské postavení a bohatství.²²⁹

Platforma se následně rozšířila do Francie a Anglie, kde ženy začaly vrávorat na tak vysokých podrážkách, že se v nich nemohly ani hnout. O dvě století později však boty vyšly z módy. K tomu vedlo zjištění, že pokud se v přední části sníží podrážka, snadněji se ženám chodí. Vznikly podpatky a platformu tak definitivně nahradily.²³⁰

Ačkoli se platformy již nikdy nevyšplhaly do závratných výšek, ve 30. letech se znovu vrátily do módního průmyslu. Návrháři jako André Perugia,

---

²²⁵ [Srov.] THE EDWARDIAN TEDDY BOY. *The Edwardian Teddy Boy* [online]. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.edwardianteddyboy.com/page2.htm>, Pozn. Jde o subkulturu dělnické mládeže, jež vznikla v 50. letech ve Velké Británii. Nosili obleky inspirované eduardovským obdobím a poslouchali převážně rock'n'roll.

²²⁶ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 45.

²²⁷ [Srov.] tamtéž, s. 45.

²²⁸ [Srov.] ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 66-67.

²²⁹ [Srov.] O'KEEFFE, Linda. *Shoes - A celebration of pumps, sandals, slippers and more*. 1. vyd. Köln: Könnemann Verlagsgesellschaft mbH Bonner, 1997. s. 348.

²³⁰ [Srov.] tamtéž, s. 349.

David Evins a Salvatore Ferragamo přidali platformu k dámské botě a tím porušili všechna pravidla designu dámské obuvi. Ačkoli se snažili ženskou nohu odlehčit, povedl se jim pravý opak. Změnili tedy přední část platformy na pohyblivou, aby podešve zapadly do sebe a lépe se v nich chodilo.²³¹ Mezi nejextravagantnější platformy z této dekády patřily bezesporu korkové platformy potažené kamzičí kůží v barvách duhy od Salvatora Ferragama. Podobně jako se sandály, i zde návrhář experimentoval. Zkoušel vytvořit platformy z lisovaných a zaoblených vrstev kůže, korku a dřeva. Různě je tvaroval, maloval a zdobil pomocí zrcadel a třpytivých šperků.²³² (viz Přílohy II., obr. 49)

V roce 1941 byla platforma již na vrcholu módy a dosahovala výšky úctyhodných 12,5 centimetru. Po krátké odmlce způsobené jehlovým podpatkem si v 70. letech opět žádaly o slovo, a to mnohem intenzivněji než předtím. Začaly je nosit glam-rockové hvězdy jako David Bowie nebo Elton John a tuto v podstatě dámskou obuv si v přehnané podobě přivlastnili. Vrstvy jednotlivých podešví zdůrazňovali pásy v metalických barvách. Šlo jim o upoutání pozornosti směrem k výšce. V mainstreamu ji doplňovali zvonovými kalhotami a košilí rozepnutou až k pupíku.²³³ (viz Přílohy II., obr. 50)

V 90. letech si žádala o slovo především Vivienne Westwood svými „*Elevated Court Shoe*“. Vivienne strávila mnoho času studiem maleb z 18 století, což se odrazilo i v její tvorbě. Kolekce se stále častěji inspirovaly historií, což vyzařovalo i z navržených oděvů s černým sametem a rokokovými detaily. Její *Elevated Court Shoe* se také v mnohém lišily od předchozího vzezření platformy. Šlo o černou botu z lakované usně, přičemž platformu potáhla stejným kusem kůže jako její svrchní část. Podpatek rozšířila v dolní části do zvonu, což jejich nositelce zajišťovalo stabilitu. (viz Přílohy II., obr. 51) Lišily se tak od bot 70. let, kdy se zdůrazňovala výška rozdělením platformy do jednotlivých vrstev. Vivienne později vyměnila do zvonu rozšířený podpatek vřetenovým jehlovým s kovovým diskem na konci pro zlepšení rovnováhy. Kombinace jehlového

---

²³¹ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 63.

²³² [Srov.] tamtéž, s. 63.

²³³ [Srov.] tamtéž, s. 65.

podpatku s ukrytou platformou byla revoluční a předjímala inovace v obuvním designu o více než deset let.²³⁴

V roce 2009 se objevil platformový sandál od Yvese Saint-Laurenta zvaný „*Tribute*“. Tím zahájil vládu takzvaných power platform. Platform s extrémně vysokým a jemným podpatkem, který nositelce přidával na eleganci. Podobné oblékla i Victoria Beckham na svatbu prince Williama a Kate Middleton v roce 2011. Šlo o šestnácticentimetrové „*Daffodils*“ se skrytou šesticentimetrovou platformou od Christiana Louboutina. (viz Přílohy II., obr. 51) Dostáváme se tedy do období, kdy jsou platformy vnímány jako ryze dámská záležitost.²³⁵

---

²³⁴ [Srov.] COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Ikar, 2015. s. 66-69.

²³⁵ [Srov.] tamtéž, s. 69.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 OBJEKT: ANDĚLSKÉ BOTIČKY

Následující kapitola přináší přehled teoretických a tvůrčích východisek v rámci zpracování objektu na téma Botičky. Poukazuje na inspirační zdroje a také vysvětluje jejich zpracování.

3.1 Inspirační zdroje k výslednému objektu

Již v teoretické části diplomové práce jsme se dozvěděli o obuvi egyptské kultury. Obyvatelé zde kladli značnou pozornost a péči mrtvým, s tím souvisel i odchod na onen svět. V hrobkách byly nalezeny dekorativní sandály, vyrobené například z rákosu, palmového listí, esparta a papyru. Tím se naskytla otázka, proč nevytvořit obuv z přírodního materiálu a proč ne z papíru, jenž se stal následovníkem samotného papyru? Zároveň se rodila i myšlenka, která souvisela s odchodem do jiného světa. Egypťané s vírou v posmrtný život věřili i v poslední soud a jako v jiných kulturách, například v Řecku, i v bohy.

Šlo mi tedy o vytvoření botiček z přírodního materiálu, který by ve spojení s bohy zároveň podtrhl jejich lehkost a křehkost. Dodnes jsou mimo jiné s posmrtným životem spjata i andělská křídla. Symbol, jenž se stal důležitým znakem nejen v křesťanství, ale byl i atributem bohů různých mytologií.

Mezi první patřil bezesporu bůh Hermés, syn Dia a Maiy. Je známý z řecké mytologie především jako bůh obchodu, prorocství, posel bohů a posel duší.²³⁶ Atribut křídel měl umístěný na přilbici, nohách i na žezle. Jedním z mnoha příkladů je mramorová socha Herma od neznámého autora v Britském muzeu. Křídla se objevují na žezle, jež drží v levé ruce, a také připnutá kolem obou kotníků. Jeho protějškem a vzorem v římské mytologii byl bůh Merkur. Giovanni da Bologna vytvořil sochu z bronzu známou pod názvem „*Flying Mercury*“, křídla jsou zde zobrazena nejen na žezlu a botách, ale i na přilbě. (viz Přílohy III., obr. 53-54)

---

²³⁶ [Srov.] ŘECKÁ MYTOLOGIE: *Hlavní bozi* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://reckamytologie.sweb.cz/hlavnboz.htm>

Křídlo, jež mi dopomohlo k vytvoření mého vlastního objektu, bylo zapůjčeno jako objekt od Jaromíry Němcové. Umělkyně vystudovala sochařský ateliér na Akademii výtvarného umění v Praze a její monumentální sochařská díla v současné době vznikají na sochařských sympoziích. Na začátku 90. let se začala věnovat grafice, a to svým vlastním originálním způsobem, kombinuje klasické techniky s netradičními postupy. Inspiraci nachází všude kolem sebe a skrze všední věci se s lehkostí dostává až k otázkám lidské existence. Tím otvírá myšlenky o smyslu bytí, pomíjivosti a plynutí času.²³⁷ (viz Přílohy III., obr. 55)

Křídlo má znázorňovat výše zmíněné aspekty. Pozorovateli má být symbolem, jenž se v průběhu historického vývoje objevuje, a zároveň má podtrhnout lehkost mnou zvoleného materiálu. Také nevinnost a spojení s jiným světem. Zrodila se tak vize okřídlených botiček, jež mají asociovat odchod do jiného světa.

Pokud jde o téma spojené s obuví, mezi osobnosti, již dodnes působí na umělecké scéně a zároveň se staly i mým inspiračním zdrojem, patří i Marina Abramović. Srbská umělkyně známá především provokativními performancemi, do kterých zahrnuje své tělo jako předmět zájmu, a rovněž se staví do pozice média. Mimo jiné Abramović vytvořila v roce 1990 objekt bot s názvem: „*Shoes for departure*“. Autorka uvádí své myšlenky takto: „*With naked feet enter the shoes. Eyes closed. Motionless. Depatr.*“²³⁸ Šlo jí tedy o změněný stav vnímání a boty sloužily jako prostředek k rozjímání. Dá se tedy říci, že i tato performance může být pro někoho přechodem do jiné dimenze. Mít zavřené oči a odejít, bez hnutí. Autorka mi byla inspirací nejen pro samotný objekt za využití přírodního materiálu, ačkoli nerostného původu, ale i pro jistou performanci. Tedy možnost stát se součástí své tvorby. (viz Přílohy III., obr. 56)

Magdalena Abakanowicz, polská sochařka a textilní výtvarnice na počátku své tvorby tvořila velkoformátové kvaše, až v 60. letech přešla k výrobě abstraktních a tkaných textilií velkých rozměrů, kterýmž využívala zvláště odpadové materiály, známé pod názvem „*Abakany*“. (viz Přílohy III., obr. 57) O deset let později je již definitivně nahradily figurativní motivy zjuty a

---

²³⁷ [Srov.] MĚSTSKÁ GALERIE LITOMYŠL: *Jaromíra Němcová – Vrstvami* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.galerie.litomysl.cz/vystava/jaromira-nemcova-vrstvami-2017-02-11>

²³⁸ [Srov.] THE IN-BETWEEN: *Marina Abramovic* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://robardsemily.blogspot.cz/2012/10/marina-abramovic.html>

pryskyřice. (viz Přílohy III., obr. 58) K další změně došlo na počátku 80. let, kdy přírodní materiál vyměnila za práci s kovem.²³⁹ Ačkoli tato umělkyně netvořila obuv, nýbrž figury z materiálu, jenž evokoval, že jsou oblečené do oděvu, přivedla mě opět k myšlence: „A proč by nešlo z přírodních materiálů vytvořit právě obuv?“

3.2 Realizace a výtvarné pojetí

Dalším inspiračním zdrojem do začátku se mi stala stránka Yankodesign.com a youtube videa, v nichž se ručně zpracovává obuv. Lze je nalézt například pod názvem „*How to make a shoe by hand*“. Všechna tato videa zobrazují tradiční obuv, kde jako hlavní podložka k výrobě slouží kopyto. Při zpracování svého objektu jsem rovněž zvolila kopyto, nicméně v podobě již vyrobené obuvi. Konkrétně se jednalo o dvojce použité baleríny. Černé a bílé. Jako hlavní materiál k výrobě obuvi jsem zvolila jemný dvouvrstvý papír, jenž se prodává ve zdravotnických potřebách a slouží k podložení lůžek.

Nejdříve jsem si na papír velikosti A2 zaznamenala obuv ve formě studijních skic s představou, jak by mohla být znázorněna finální podoba objektu. Šlo mi o zdůraznění mnou vybrané textilie a vyzdvižení její struktury. Tomu pomohlo i její roztřepení, jehož jsem docílila trháním papíru na menší kousky a oddělením vrstev od sebe. Tudíž jsem volila slabé obrysy s jemným stínováním. Na studijních skicích jsou znázorněny bílé baleríny v pravé dolní a levé horní části, černé v levé dolní části a rovněž studijní skica křídla.

Poté jsem již přistoupila k samotnému zpracování objektu. Pro bílé baleríny jsem zvolila disperzi lepidla Herkules s vodou v kombinaci 1:3 dílům vody. Natrhaný papír jsem začala přikládat na baleríny za pomoci štětinového štětce a lepidla, aby kousky lépe držely. Takto jsem postupovala po celé ploše bot. Po horním obvodu obuvi jsem se úmyslně nedržela okraje, snažila jsem se ho „rozbít“ a tím zdůraznit strukturu materiálu a vyzdvihnout ji, evokovat její lehkost, vzdušnost. Po zaschnutí první vrstvy byl tento proces několikrát opakován až po úplné pokrytí.

---

²³⁹ [Srov.] MAGDALENA ABAKANOWICZ: *About the artist* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.abakanowicz.art.pl/about/-about.php.html>

Při tvorbě černých balerín jsem zvolila zcela odlišný postup. Začala jsem přemýšlet o samotném materiálu a jeho vlastnostech. Po uschnutí se z něj za pomoci lepidla stal poměrně pevný, ačkoli stále křehký materiál. Pokusila jsem se tedy vytvořit botu, jež by obsahovala pouze onen materiál.

Nártovou část obuvi a celý její obvod jsem oblepila fólií a začala ji pokrývat stejným způsobem jako u bílých balerín, pouze s jednou výjimkou. Protentokrát jsem lepidlo naředila s vodou 1:1. Tím jsem zajistila, aby se po uschnutí stal materiál tvrdším a také pevnějším. Ani zde nebyly dodrženy okraje za účelem zjemnění. Tento postup byl několikrát opakován do té doby, než se stal materiál dostatečně silný na to, aby oddělení od kopyta, tedy baleríny, vydržel. Poté byl tentýž princip aplikován i na podešev.

Baleríny jsem opět obalila fólií a na ni přilepila podešev pro zpevnění. Tu jsem získala dvojím obkreslením obvodu u každé z nich. Získaný obvod jsem následně vystříhla, za pomoci nožičku roztřepila a spojila tyto dvě části k sobě. Po přilepení již připravené podešve na kopyto jsem začala s lepením jednotlivých papírků, avšak s mírným přesahem k obvodu, aby se následné spojení provádělo lépe. Poté jsem spodní část opět vyloupila a vznikly dvě části, horní a spodní, jež jsem pomocí dalších papírků spojila k sobě.

V poslední fázi zbývalo zapůjčené křídlo. Abych předešla jeho poškození, opět jsem přes celou jeho plochu použila fólii. Papírky jsem natrhala na menší části pro lepší aplikaci a k zachycení peří a jednotlivých brk jsem zvolila metodu pouhého tupování. Snažila jsem se podtrhnout samotnou strukturu a tvar. K tomu dopomohla i aplikace jen jedné vrstvy. Ta zaručila, aby se z křídla nestal pouze slitý tvar.

Stále mi však v mysli probíhalo, jak se podobně jako Marina Abramovič stát součástí objektu, a přitom v ní fyzicky nebýt. Právě to mě přivedlo k myšlence obkreslit samu sebe na papír a tím se stát jeho součástí. Siluetu jsem zvolila v černé barvě za účelem kontrastu, protikladu. Pokud bílá barva a křídla symbolizují čistotu, nevinnost, svobodu, nezobrazuje právě černá tmu, zánik, smutek? Tato symbolika funguje již odpradáвна, spektrem kultur, náboženství. Již ve starověkých kulturách se tradovalo, že po smrti odešel člověk do podsvětí a zde se rozhodlo, jak s ním bude dále naloženo a samotné mytologie jednotlivých kultur se od sebe v jejich fungování moc nelišily. Pokud si v Řecku odpykávali největší hříšníci trest v Tartaru a ti spravedliví odpočívali

v elysejských polích²⁴⁰, nesouvisí to s křesťanstvím a jeho pojetím nebe a pekla? A nejsou tyto dvě barvy v naší kultuře rovněž spojené s příchodem a odchodem člověka z tohoto světa? Jelikož nositelem života je nejen ve Starém zákoně tělo, zrodila se tak úvaha, a to i skrze inspirační zdroje a jejich pojetí tvorby, o smyslu bytí. Proč do objektu nevložit tento základní princip, jenž nás dosud provází?

---

²⁴⁰ STAROVĚKÉ BÁJE A POVĚSTI: *Říše mrtvých* [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/starovekebajeapovesti/rise-mrtvych-odsouzeni-v-podsveti>

Závěr

Teoretická část diplomové práce nás zavedla na samý počátek existence lidstva a osvětlila, kdy a z jakých důvodů se lidé začali šatit a jak se přístup k oděvu a obuvi z hlediska vývoje měnil. V pravěku se šatili především z praktických důvodů, na rozdíl od zemí s příznivým klimatem. Zde se poprvé objevil oděv a obuv ve smyslu estetickém, společenském. To vše jako vyvrcholení největších změn v gotice, kde se řemesla začala rozvíjet a specializovat znamenitou rychlostí. Cechy a následné specializace, rozvoj nástrojů, zušlechtění, společenské postavení, drahé materiály. Vše jako předzvěst zrodu módního návrhářství a svým způsobem i lásky k samotné módě. V poslední části jsou zmíněni tvůrci z časového hlediska nám bližší, byli následně zvoleni jako kontrast k obdobím předchozím a zároveň k vyzdvižení pokroku. Avšak s poukázáním na fakt, že i moderní designéři vycházejí a vycházejí z minulosti.

Musím však podotknout, že šlo o úkol značně nelehký. Hlavním důvodem byl nedostatek výchozího informačního materiálu. Největší problém se vyskytl zejména při popisu gotické obuvi. Publikace, z kterých jsem mohla čerpat, byly cizojazyčné, především ve francouzštině, nebo se jednalo o knihy z druhého konce republiky a nebylo v mých silách si je vypůjčit. Důležitým materiálem se tak staly Boty, botky, botičky od Miroslavy Štýbrové a Dějiny odívání ve středověku od Ludmily Kybalové. Následně jsem se již spoléhala na obrazovou dokumentaci, jež typy jednotlivých druhů obuvi bezesporu potvrdila. Jejich vývoj mě překvapil, zejména kreativita některých návrhářů v porovnání s tím, jak dříve jednotlivé druhy vypadaly a jak se za daný časový úsek dokázaly proměnit. Nikdy jsem se nezabývala vývojem obuvi, jak vznikla a čemu sloužila a ani na zachovaných dílech jsem jí nevěnovala velkou pozornost. Dnes vím, jak náročným procesem muselo zpracování materiálů a následná ruční výroba být a myslím, že ji dokážu více ocenit a podívat se na ni jinýma očima. Šlo o řemeslo velmi náročné, které vyžadovalo značnou míru trpělivosti, vynalézavosti a zejména zručnosti.

Sepsání teoretických východisek sloužilo jako příprava k praktické části diplomové práce, k objektu botičky.

Praktická část diplomové práce sestává z dvou objektů na téma Botičky, přesněji s názvem Andělské botičky. Tento název vyplynul až po studiu historie a hledání inspiračních zdrojů. Práce také zahrnuje studijní skici a mou

obkreslenou siluetu z černého kreslicího kartonu. Musím konstatovat, že při samotné tvorbě studijních skic jsem nepředpokládala, že by výsledný objekt mohl vyjít podle mých představ. Zpočátku šlo o jakýsi experiment s materiálem. Netušila jsem, jak bude reagovat, zda se stane dostatečně pevným a jak se bude chovat na rozličných podkladech. Nicméně následné zjištění prokázalo, že šlo o variabilní materiál, jenž skýtá více možností. Spolu s inspiračními jsem začala přemýšlet o pomíjivosti života, o smyslu bytí, k čemuž napomohl právě papír. Papír jako součást přírody, lehký, čistý a svým způsobem i pomíjivý materiál, jenž se nevyhne svému rozkladu. To mě dovedlo k výsledku. Práce byla rovněž koncipována jako odkaz k minulosti.

Seznam použitých zdrojů

- BALEKA, Jan. *Výtvarné umění – výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. 429 s. ISBN 80-200-0609-5.
- BATA SHOE ORGANIZATION. *Lidé a boty – boty, jak procházely staletími*. 1. vyd. Canada, Toronto: Bata Limited, 1994. 63 s. ISBN 0-9692076-1-1.
- BONDI, Federico. MARIACHER, Giovanni. *If the shoe fits*. Venezia: Cavallino, 1983. 230 s.
- COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. Euromedia Group, k. s. – Ikar. Praha, 2015. 256 s. ISBN 978-80-249-2618-6.
- ČECHOVÁ, Alena, HALÍKOVÁ, Anna. *Dějiny odívání: Krajky, výšivky, stuhy, prýmký*. Nakladatelství lidové noviny: Praha, 2004. 218 s. ISBN 80-7106-668-0.
- FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. Grada Publishing, a. s., Praha. 2005. 179 s. ISBN 80-247-1091-9.
- HEJDOVÁ, Dagmar a kol. *Od Velké Moravy po dobu gotickou*. 1. vyd. Praha: Argo, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 251 s. ISBN 80-7106-357-6.
- HUYGHE, René. *Umění středověku: umění a lidstvo Larousse*. Odeon: Praha, 1969. 470 s. ISBN 01-511-69.
- JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1963. 288 s. ISBN 14-015-63.
- JANOTKA, Miroslav, LINHART, Karel. *Zapomenutá řemesla*. 1. Vyd. Praha: Rudé právo, 1984. 192 s.
- KUBELKA, Václav. *Zpracování kůže v dějinách lidstva I*. Brno: technická hlídka koželužská, 1947. 23 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottův Slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Díl 21. Praha, 1890. 1072 s.
- KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8.
- KYBALOVÁ, Ludmila, HERBENOVÁ, Olga, LAMAROVÁ, Milena. *Obrazová encyklopedie módy*. Artia: Praha, 1973. 623 s.
- LAMAROVÁ, Milena, KYBALOVÁ, Ludmila. *Estetika odívání*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha, 1981. 110 s. 110.
- LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s.
- MODRÁKOVÁ, René. *Čas odložil svůj šat: Móda z rukopisů 11.-16. století*. Národní knihovna České republiky, 2008. 96 s. ISBN 978-80-7050-550-2.
- NAHODIL, Otakar, ROBEK, Antonín. *České lidové pověry*. Orbis. Praha, 1959. 226 s.
- NOVÁK, Pavel. *Encyklopedie náradí, strojů a pomůcek*. Národní zemědělské muzeum. Praha, 2011. 208 s. ISBN 978-80-86874-38-8.
- O'KEEFFE, Linda. *Shoes – A celebration of pumps, sandals, slippers and more*. Könnemann Verlagsgesellschaft mbH Bonner, Köln, 1997. 507 s. ISBN 3-89508-570-7.
- ONDRIŠ, Jozef. *Výroba svršků obuvi I. pro 1. Ročník středních odborných učilišť*. Praha, 1984. 152 s.
- PECELT, Antonín. *Mizející řemesla*. Nový Bydžov: Tisková, ediční a propagační služba, 1958. 207 s.
- SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. Grada Publishing: Praha, 1999. 228 s. ISBN 80-7169-785-0.

- ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. Státní nakladatelství technické literatury. Praha, 1955. 205 s.
- ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7.
- TERŠL, Stanislav, *Malá encyklopedie textilií a odívání*. Nakladatelství technické literatury: Praha, 1987.
- TYLÍNEK, Petr. *Základní etapy vývoje oděvní kultury*. Technická univerzita v Liberci: Liberec, 2004. 99 s. ISBN 80-7083-784-5.
- WALFORD, Jonathan. *Shoes A-Z – Designers, Brands, Manufacturers and Retailers*. Thames and Hudson, 2010. 255 s. ISBN 978-0-500-51526-6.
- WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu ve XIV. A XV. století*. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha, 1906. 976 s.
- ZÍTEK, Odolen. *Lidé a móda – Malá moderní encyklopedie*. Orbis, 1962. 365 s.
- ŽIVNÁ, Želmíra. *Šaty dělají člověka*: Albatros, 1976. 121 s.

Internetové zdroje

- ARCHIV ZPRAVODAJE MĚSTSKÉHO ÚŘADU BYSTRICE POD HOSTÝNEM: *Cechovní postavníky* [online]. 2010-03 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <http://www.mubph.cz/clanek.php?id=366&menu=13&web=1&pageID=04bd5d1a0c9f3225a34f8f2583b4cd06#>
- DICTIONARY. [Http://www.dictionary.com/](http://www.dictionary.com/) [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.dictionary.com/browse/espato>
- KHANACADEMY [online]. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://www.khanacademy.org/humanities/medieval-world/latin-western-europe/early-medieval/a/fibulae>
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottův slovník naučný: A-Alpy* [online]. 1996 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://archive.org/stream/ottvslovnknauni15ottogoog#page/n694/mode/1up>
- MAGDALENA ABAKANOWICZ: *About the artist* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.abakanowicz.art.pl/about/-about.php.html>
- MĚSTSKÁ GALERIE LITOMYŠL: *Jaromíra Němcová – Vrstvami* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.galerie.litomysl.cz/vystava/jaromira-nemcova-vrstvami-2017-02-11>
- MODE IM HOCHMITTELALTER: *Lexikon* [online]. [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: http://www.gewandung.de/lx_gebende,kontext350.shtml
- ŘECKÁ MYTOLOGIE: *Hlavní bozi* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://reckamytologie.sweb.cz/hlavnboz.htm>
- STAROVĚKÉ BÁJE A POVĚSTI: *Říše mrtvých* [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/starovekebajepovesti/rise-mrtvych-odsouzeni-v-podsveti>
- THE EDWARDIAN TEDDY BOY. *The Edwardian Teddy Boy* [online]. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.edwardianteddyboy.com/page2.htm>
- THE IN-BETWEEN: *Marina Abramovic* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://robardsemily.blogspot.cz/2012/10/marina-abramovic.html>

VYZNAM-SLOVA [online]. [cit. 2017-01-17]. Dostupné z:
<http://www.vyznam-slova.com/Hermel%C3%ADn>

Sborníky

ATZBACH, Rainer. *Středověká a raně novověká obrácená obuv z Kempten (Allgäu), Německo*. In: *Obuv v historii - Sborník ze III. mezinárodní konference*, kap. V. Acta Musealia: Zlín, 2001. s. 234.

BAŽANTOVÁ, Nina. *Restaurování pontifikálních střeviců pražského biskupa Menharta*, in: *Památky a příroda 16, č.1.*, 1991.

HLAVÁČEK, Petr. *Analýza usňových odpadů z archeologického výzkumu historického jádra středověkého města Mostu*. In: *Obuv v historii - Sborník ze III. mezinárodní konference*, kap. IV-IV/3. Acta Musealia: Zlín, 2001. s. 234.

PIPEREK, Lubomír. *Obuv v církevní historii – liturgika, hagiografie, patronáty*. In: *Obuv v historii - Sborník ze IV. mezinárodní konference*, kap. II/1. Acta Musealia: Zlín, 2004. s. 253.

Seznam příloh

- Přílohy I.   Slovníček pojmů z oboru oděvnictví a obuvnictví
- Přílohy II.   Obrazové přílohy k teoretické části
- Přílohy III.   Obrazové přílohy k praktické části
- Přílohy IV.   Náhledy k praktické části DP

Přílohy I.: Slovníček pojmů z oboru oděvnictví a obuvnictví

Aksamit - hedvábný samet

calceus - elegantní uzavřená obuv se svrškem těsně přiléhajícím k chodidlu, vyrobená z měkké usně nebo látky

caligae - vojenské jezdecké boty pro velitele v římské legii

cech - sdružení řemeslníků stejné nebo podobné náplně, které se řídilo přísnými pravidly, tzv. „cechovními pořádky“

cotte - tvarovaná tunika, střižená vcelku, od pasu dolů se rozšiřovala a protahovala do vlečky, oblíbená zejména v gotice

činění - součást koželužského procesu, při kterém se surová kůže měnila na useň

fibulae - neboli lýtková kost byla brož, která se skládala z těla, kolíku a úchytky, objevovala se především v období raného středověku

gebende - šlo o pruh plátna, jímž byla zahalena hlava ženy kolem uší a přes bradu

henin - vysoký a špičatý čepec s hrotem až 60 cm dlouhým, opatřeným závojem na jeho konci, výjimkou nebyl ani henin dvourohý

hermelín - jednalo se o nákladnou a drahocennou kožešinu, vyráběnou z lasice hranostaje

houppelande - dlouhý plášť s vlečkou, především zvonového střihu se širokými rukávy a lemy, na jejichž konci se nacházelo obloukovité a třásňovité rozstříhání

kalasiris - dlouhá lemovaná tunika se široce střiženými ramínky, někdy záměrně odhalovala ňadra nositelky

krinolína - široká, odstávající sukně, která měla buďto spodničku, drátěnou konstrukci, kostice nebo vyztuženou další tuhou sukni, na oblíbenosti získala především v době baroka a rokoka.

kordovánky - holeňová obuv z jemného materiálu

korouhev - prapor cechu, který se nosil v čele průvodu

koželuh - zpracovával surovou kůži a činěním ji upravoval na useň

mi-parti - dělená móda, již využívali muži při členění kabátce či punčochových kalhot. Vyznačovala se střídáním barev.

paspulka - lemovací textilní páska, jež se nacházela podél obvodu boty

prťák - švec, který opravoval obnošenou obuv

průramek - elipsovité otvor pro paži v horní části trupového oděvu, všíval se do něho rukáv

prýmek - úzké plošné či dutinné textilie

robe - řasnatý a volný šat s rozdělením na živůtek a sukni

schenti - základní egyptský oděv, šlo o roušku vyrobenou z jednoho obdélníkového kusu látky a ukotvenou okolo pasu

slipr - měkká vycházková obuv s uzavřeným svrškem

soulier à la poulaine - zobákové boty, dlouhé a zahnuté do špičky, nosily se v období gotiky

surcot - šatová sukně bez rukávů s hluboce střiženými průramky

sutores, novětník - středověký název pro ševce, jenž šil novou obuv

škorně - poloholeňová či holeňová obuv

škrpál - obuv v maximální výšce ke kotníkům

trippeny - přezůvky k obuvi soulier à la poulaine, vyráběly se ze dřeva či tvrdé usně a k obuvi se připevňovaly páskem

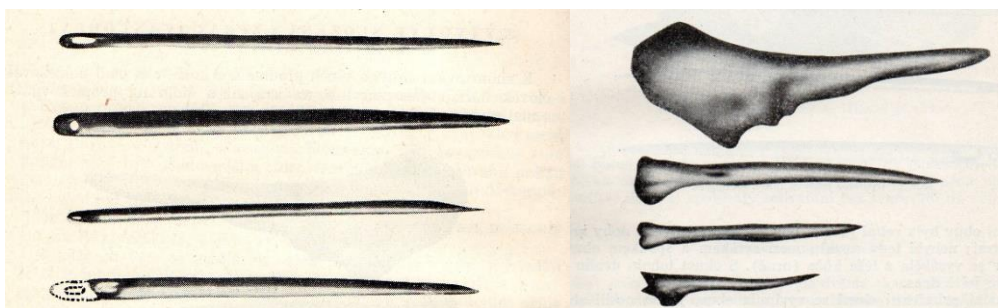
warms - krátký kabátek s dlouhým rukávem, který v období gotiky nosili muži pod brněním

živůtek - krátký trupový spodní oděv, jenž přiléhavě obepíná tělo od pasu nahoru, někdy s délkou mírně pod pás

Přílohy II.: Obrazové přílohy k teoretické části

Obr. 1: Őtziho obuv – Západní Rakousko-Őtztalské Alpy, 5350-5100 př. Kr.

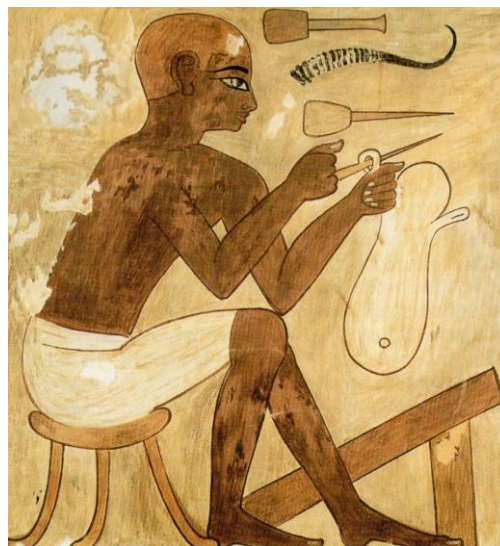

Obr. 2: Kostěné jehly z doby kamenné.

Obr. 3: Kostěná šídla – neolit.

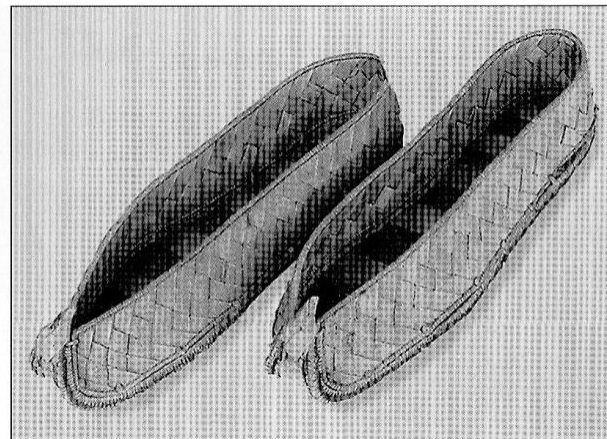
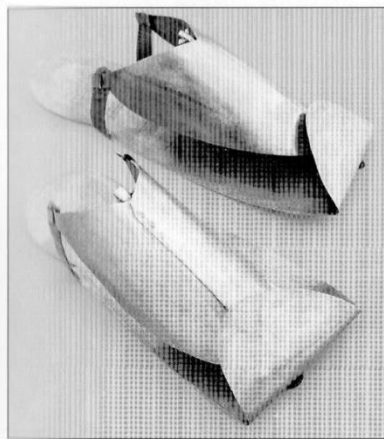
Obr. 4: Král Akhenaton a královna Nefertite, král má na sobě schenti, královna kalasiris, rovněž mají koruny.

Obr. 5: (vpravo) Výrobce sandálů, freska XVIII. dynastie, 1567-1320 př. Kr.

Obr. 6: Narmerova paleta s motivem „nosiče sandálů“ 3. tisíciletí př. Kr.

Obr. 7: Zlaté pohřební sandály – hrobka Pasbachaenniuta I., 1045-994 př. Kr.

Obr. 8: (vpravo) Pohřební obuv z palmových vláken a trávy, 1085-940 př. Kr.

Obr. 9: Pohřební sandály z hrobky faraóna Tutanchamona, XVIII. dynastie, 1323 př. Kr.

Obr. 10: Nákotník Pasbachaenniuta I., 1045-994 př. Kr.

Obr. 11: Bohyně s hady, 1600 př. Kr.

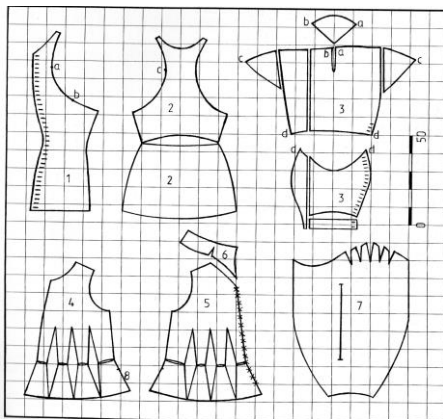

Obr. 12: Freska „La Parisienne“, 1550-1450 př. Kr.

Obr. 13: Tanečníci – akrobaté na hřbetě býka, 1500 př. Kr.

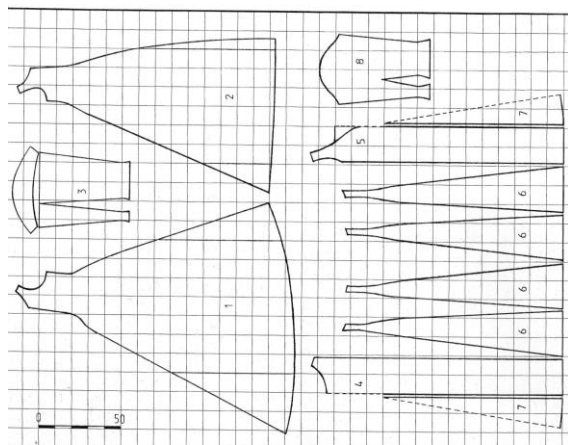

Střih wamsu: 1. přední díl, 2. zadní díly, 3. rukáv
Střih kabátce: 4. přední díl, 5. zadní díl, 6. límec, 7. rukáv, 8. rozpánek

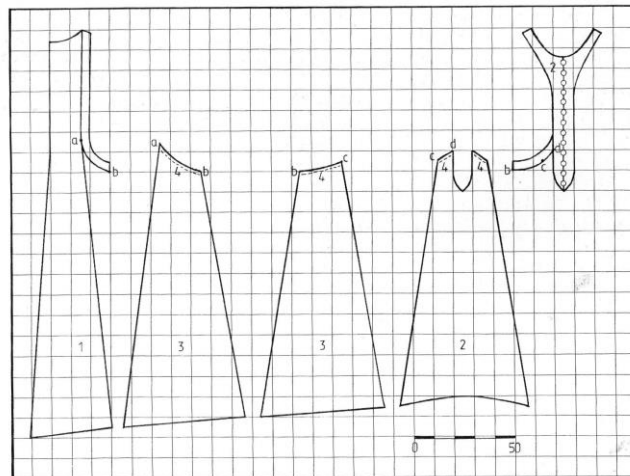

Obr. 14: Střih mužského wamsu a kabátce.

Obr. 15: Postavy na katedrále v Chartres.

Střih cote, první varianta: 1. zadní díl, 2. přední díl, 3. rukáv
druhá varianta: 4. zadní díl, 5. přední díl, 6. boční díly, 7. klíny, 8. rukáv

Střih surcotu: 1. zadní díl, 2. přední díl, 3. boční díly, 4. náběry

Obr. 16: Střih cote a surcotu.

Obr. 17: Císařovna Adelaida, 2. pol. 13. st.

Obr. 18: (vpravo) Plastika Regelindy v chóru dómu v Naumburku.

Obr. 19: Bratři z Limburka - Přebohaté hodinky vévody z Berry - Květen, 1485-1489.

Obr. 20: Tapiserie z Arassu, r. 1420 – žena má na sobě robe s pachy až na zem.

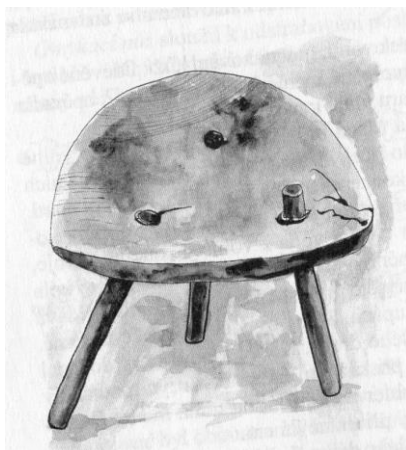
Obr. 21: Hedvábné látky z Itálie, 15. století.

Obr. 22: Hedvábná látka z Francie, 13. století.

Obr. 23: Obuvnické a sedlářské nože z nálezů v Mohuči.

Obr. 24: Pracovní stoleček – verpánek.

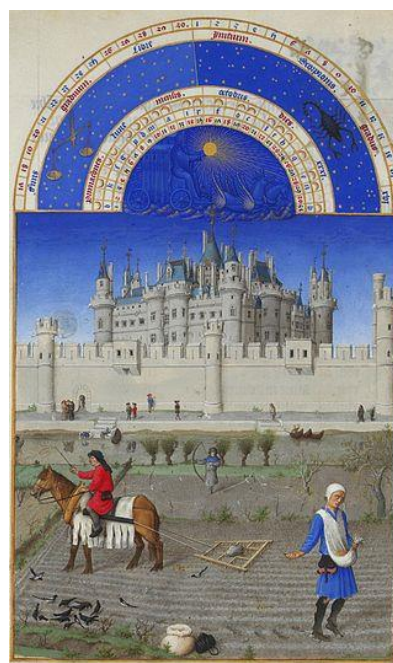
Obr. 25: Gentile da Fabriano – Klanění tří králů, 1423.

Obr. 26: (vpravo) Antonio Pisanello – detail obrazu Panna Maria a dítě se sv. Jiřím a opatem sv. Antonínem, polovina 15. století.

Obr. 27: Bratři z Limburka – Přebohaté hodinky vévody z Berry - Leden, 1485-1489.
 Obr. 28: (vpravo) Bratři z Limburka – Přebohaté hodinky vévody z Berry - Červenec, 1485-1489.

Obr. 29: Bratři z Limburka – Přebohaté hodinky vévody z Berry - Srpen, 1485-1489.
 Obr. 30: (vpravo) Bratři z Limburka – Přebohaté hodinky vévody z Berry - Říjen, 1485-1489.

Obr. 31: Jan van Eyck – Portrét manželů Arnolfiniových, r. 1434.

Obr. 32: Jan van Eyck – Stigmatizace sv. Františka, 1427.

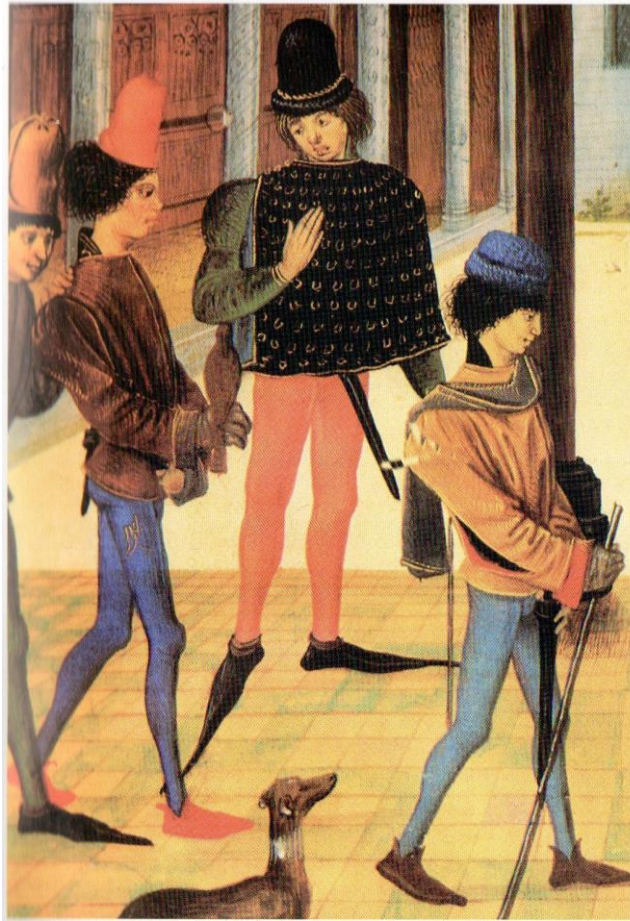

Obr. 33: Henegavská kronika – Filip III. Dobrý.

Obr. 34: Iluminace z rukopisu Čtyři synové Aymonovi – zasnoubení Renauda a Clarissy.

Obr. 35: Filip IV. z Valois přijímá hold svého vazala Eduarda III. Anglického, 15. století.

Obr. 36: Israel van Meckenem - rytina se špičatou obuví, 1470.

Obr. 37: (vpravo) Israel van Meckenem - rytina s medvědími tlapami, 1485.

Obr. 38: Israel van Meckenem - dřevěná rytina Tanečníci, 1475.

Obr. 39: Gelhausenův kodex - Postava soukeníka, 1400.

Obr. 40: (vpravo) Gelhausenův kodex - Moravský markrabě Jošt Lucemburský, 1407.

Obr. 41: Svatojakubský oltář – Zajetí sv. Jakuba, 1430-1440.

Obr. 42: Scéna z fresky ze života sv. Marka, 14. století.

Obr. 43: Vývěsní štít obuvníka s motivem sv. Kryspina, 1593.

Obr. 44: André Perugia – Turbanové sandály, 1928.

Obr. 45: David Evins – sandály pro Claudette Colbert, 1934.

Obr. 46: Salvatore Ferragamo - sandály „Kimo“, 1951.

Obr. 47: Salvatore Ferragamo – sandály „Vitrea“, 1952-1954.

Obr. 48: Pierre Hardy – vícebarevné semišové sandály, 2010.

Obr. 49: Salvatore Ferragamo – korkové platformy, 1938.

Obr. 50: Elton John s platformami - foto z koncertu, 1973.

Obr. 51: Vivienne Westwood - „Elevated Court Shoe“, 1990.

Obr. 52: (vpravo) Christian Louboutin – Daffodills, 2011.

Zdroje příloh k teoretické části

- Obr. 1: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 17.
- Obr. 2: ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. Státní nakladatelství technické literatury. Praha, 1955. 205 s., s. 10.
- Obr. 3: ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. Státní nakladatelství technické literatury. Praha, 1955. 205 s., s. 9.
- Obr. 4: LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s., s. 19.
- Obr. 5: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 24.
- Obr. 6.: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 25.
- Obr. 7: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 27.
- Obr. 8: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 27.0
- Obr. 9: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 28.
- Obr. 10: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 29.
- Obr. 11: LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s., s. 20.
- Obr. 12: LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s., s. 21.
- Obr. 13: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 32.
- Obr. 14: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 81.
- Obr. 15: ESSENTIAL HUMANITIES: *Medieval sculpture* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.essential-humanities.net/western-art/sculpture/medieval/>
- Obr. 16: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 96.
- Obr. 17: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 93.
- Obr. 18: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 99.
- Obr. 19: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 162.
- Obr. 20: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 163.
- Obr. 21: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 124.
- Obr. 22: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 76.
- Obr. 23: ŠNAIDR, František. *Technologie mechanické výroby obuvi*. Státní nakladatelství technické literatury. Praha, 1955. 205 s., s. 16.
- Obr. 24: FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže – Zpracování a výrobky*. Grada Publishing, a. s., Praha. 2005. 179 s. ISBN 80-247-1091-9, s. 94.
- Obr. 25: UFFIZI: *Guide to Uffizi Gallery Museum* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.uffizi.org/artworks/adoration-of-the-magi-by-gentile-da-fabriano/>
- Obr. 26: VÝUKOVÝ WEB MARKA ŠIMOŇÁKA: *Gotické malířství* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: http://www.simonak.eu/index.php?stranka=pages/g_u/6_18.htm
- Obr. 27: GESCHIEDENIS BELEVEN NL.: *Let's party like it's 1399* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.geschiedenisbeleven.nl/lets-party-like-its-1399/>
- Obr. 28: GEBROEDERS VAN LIMBURG: *De kalenderminiaturen* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://nl.wikipedia.org/wiki/Tr%C3%A8s_Riches_Heures_du_duc_de_Berry
- Obr. 29: GEBROEDERS VAN LIMBURG: *De kalenderminiaturen* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://nl.wikipedia.org/wiki/Tr%C3%A8s_Riches_Heures_du_duc_de_Berry
- Obr. 30: GESCHIEDENIS BELEVEN NL.: *Let's party like it's 1399* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.geschiedenisbeleven.nl/lets-party-like-its-1399/>
- Obr. 31: LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s., s. 65.

- Obr. 32: FRAMMENTIARTE: *Il portale semplice della Storia dell'Arte* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.frammentiarte.it/2016/03-stigmati-di-san-francesco/>
- Obr. 33: LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s., s. 72.
- Obr. 34: KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Středověk*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001. 257. ISBN 80-7106-146-8, s. 15.
- Obr. 35: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 65.
- Obr. 36: LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s., s. 67.
- Obr. 37: LAVER, James. *A Concise History of Costume*. Thames and Hudson: London, 1969. 288 s., s. 67.
- Obr. 38: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 61.
- Obr. 39: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 59.
- Obr. 40: HISTORIE MORAVSKÉ VLAJKY: *Znak a barvy Moravy* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.moravska-vlajka.eu/historie/>
- Obr. 41: RODON: *České sakrální umění* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/umeni/Ceske-sakralni-umeni/Zajeti-sv-Jakuba-1420-1430-617>
- Obr. 42: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 79.
- Obr. 43: ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Dějiny odívání: Boty, botky, botičky*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha, 2009. 244 s. ISBN 978-80-7106-986-7, s. 81.
- Obr. 44: O'KEEFFE, Linda. *Shoes – A celebration of pumps, sandals, slippers and more*. Könemann Verlagsgesellschaft mbH Bonner, Köln, 1997. 507 s. ISBN 3-89508-570-7, s. 49.
- Obr. 45: O'KEEFFE, Linda. *Shoes – A celebration of pumps, sandals, slippers and more*. Könemann Verlagsgesellschaft mbH Bonner, Köln, 1997. 507 s. ISBN 3-89508-570-7, s. 60.
- Obr. 46: EUROPEANA FASHION [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://europeanafashion.tumblr.com/post/45483575643/kimo-sandals-in-gold-kid-with-black-satin-sock>
- Obr. 47: FERRAGAMO: Women's Metallic Vitrea Sandal [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://www.lyst.com/shoes/ferragamo-vitrea-sandal/>
- Obr. 48: COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. Euromedia Group, k. s. – Ikar. Praha, 2015. 256 s. ISBN 978-80-249-2618-6, s. 21.
- Obr. 49: COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. Euromedia Group, k. s. – Ikar. Praha, 2015. 256 s. ISBN 978-80-249-2618-6, s. 64.
- Obr. 50: FOOT TALK: A brief history of rock shoes [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://foottalk.blogspot.cz/2014/09/a-brief-history-of-rock-shoes-1956-1990.html>
- Obr. 51: VIVIENNE WESTWOOD: Elevated Court Shoe [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.viviennewestwood.com/en-gb/search?search=en%20gb%20shop%20womens%20accessories%20shoes>
- Obr. 52: COXOVÁ, Carolie. *Boty - Ikony světového stylu*. Euromedia Group, k. s. – Ikar. Praha, 2015. 256 s. ISBN 978-80-249-2618-6, s. 68.

Přílohy III.: Obrazové přílohy k praktické části

Obr. 53: The Farnese Hermes
Obr. 54: (vpravo) Giovanni da Bologna - Flying Mercury,
1377-1389.

Obr. 55: Podobizna sochařky a umělkyně Jaromíry Němcové, ukázka práce: objekt Schody.

Obr. 56: Marina Abramović – Shoes for departure, 1990.

Obr. 57: Magdalena Abakanowicz – Abakan Red, 1969.

Obr. 58: Magdalena Abakanowicz – Plecy / Backs, 1967-1980.

Zdroje příloh k praktické části

Obr. 53: THE BRITISH MUSEUM: *The Farnese Hermes* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?partid=1&assetid=32699001&objectid=406254#more-views

Obr. 54: SCULPTURE GALLERY-ROMAN SCULPTURE: *Flying Mercury by Giovanni da Bologna* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://www.sculpturegallery.com/sculpture/mercury.html>

Obr. 55: RG: RABASSOVA GALERIE RAKOVNÍK: *Jaromíra Němcová* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.rabasgallery.cz/dzban/ucastnik.php?jazyk=&rok=1999&datum=7.+%E8ervence%961.+srpna&ucastnik=Jarom%EDra+N%ECmcov%E1&id=jn>

Obr. 56: CHARLOTTE RESS: *Marina Abramovic - Art work* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://charlottereess.wordpress.com/2014/11/28/marina-abramovic-art-work/>

Obr. 57: ART SCENE: *Magdalena Abakanowicz - Abakan Red* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://artscenecal.com/ArtistsFiles/AbakanowiczM/AbakanowiczMFile/AbakanowiczMPics/MAbakanowicz6.html>

Obr. 58: ARTISTS IN THE PHOTOGRAPHY & VISUAL ARTS CATEGORY: *Magdalena Abakanowicz* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://culture.pl/en/artist/magdalena-abakanowicz>

Přílohy IV.: Náhledy k tvorbě praktické části DP – postup práce, plakát

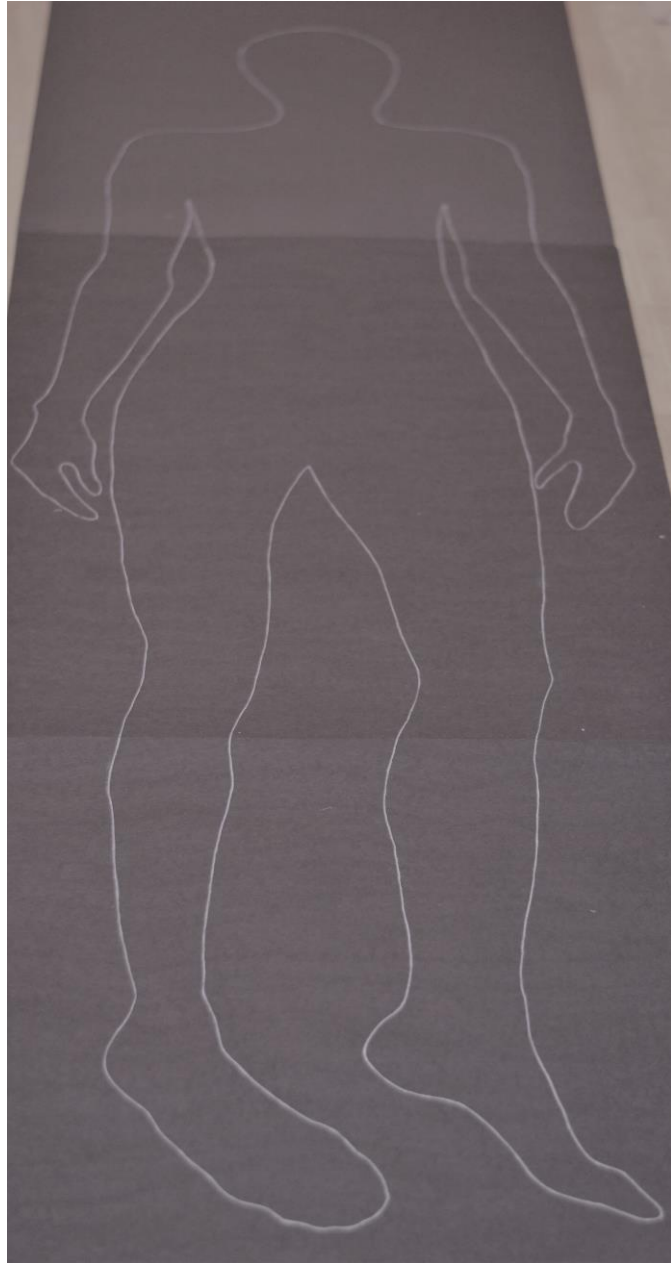

Lenka Oberreiterová
Příprava k prakt. části DP 2017
Objekt: Andělské botičky

